Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 138 (16361) | 1983 оной июниин 15, среда | Сэн 3 мүнгэн.

КП С-эй ЦК-гай ПЛЕНУМ

МОСКВА. (ТАСС). Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленум июниин 14-дэ эндэ нээгдэбэ. Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. У. Черненко „Партиин үзэл суртал, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд“ гэhэн элидхэл хээ.

Буряадай АССР-60

БАЯН УРГАСЫН ЭХИН

...ын дардам харгыгаар ...үлжэ табилуулжа яба... Хүрбын хүүргэ тулажа ... Тэрэниие алгад гара... бүри хажуудань даа, ...тэй хүрэтэр 4 кило... гэhэн бэшэгтэй самбар ...ай байха.

...тэй—Онохойн совхозой республикын зүүн зүг... ...гээл томо тосхон гээ... Эндэхид хэр угhаа ... бэрхэ, ёhотойл та... солотой зон. Ороohо ..., хартаабхын, огородой эдеэнэй баян ургаса абадаг шадабаритай байhаараа яhала суурхаhаншье байха.

Онохойн совхоз үйлэдбэриин олон янзын hалбаритай ажахы. Гэбэшье городто дүтэ оршодог байhан туладань хартаабха, овощ таридаг гол мэргэжэлтэй ажахы болгохо гэhэн зорилгын табигдаhаниинь мэдээжэ. Үнэхөөрөөшье, Үнэгэтэйн тала уужам, тосхонhоо зүүлжээ ургэлжэ нэмжыдэг. Хара хүрьhэтэй, уhаар ядадаггүй, ажаллаха хүнүүдээр олон энэ тосхон шадар огородай ажахы ургэнөөр хүгжөөхэ гэhэн хараа шэглэлэй тон зүб байhаниинь элитэ.

Табан километрэй оршондо гонзойhон Үнэгэтэйн дээдэ захада шахуу зүүлжээ ошоhон үлэ мэдэг хабшуу үйлсэ байха. Тэрэ үйлсэ огородшодой хүдэлдэг томо ажахыда сэхэ абаашаха, 13 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай 28 теплицэ, 4,9 мянга гаран дүрбэлжэн метр газар эзэлhэн, шэллэhэн 3,7 мянган раматай парник—эдэ бүгэдэ бүхэли городок болон жэрын байна.

Эндэ мүнөө капустын, помидорой рассада таригданхай, ургэлжэдөө ногоорон ургажа hууна. Капустын бэежэhэн рассадые абажа, газаа поли дээрэ hуулгаhанай hүүлээр тэрэ газар дээрэнь үгэрсэ тариха юм. Богонёор үгүүлхэдэ, энэ олон парник болон теплицэнүүдтэ огородшодой хоёр бригада хүдэлнэ. Тэдэниие Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Анна Амосовна Потемкина Галина Федоровна Жданова хоёр хүтэлбэрилнэ.

Гадна морхооб ургуулха оньhожоруулагдамал хоёр звено ажалай эмхидхэлэй ба түлөөhэнэй подрядна гуримда оруулагданхай. Тэдэнэр мүнөө 100 гектар газар дээрэ морхообой урэhэ hуулганхай, шииг нойтоор ядалдуулангүйгөөр харууhалжа байна. Капустын рассада поли дээрэ hуулгажа эхилэнхэй.

Тобшолон тэмдэглэхэдэ, Онохойн совхозой Үнэгэтэйн огородшодой хэхэ хүдэлмэри нилээд ехэ. Тэдэнэр 200 гектарта капуста, 100 гектарта морхооб, 60 гектарта свекло тарижа ургуулха даабаритай. Үшөө тиихэдэ 10 гектар үгэрсэ, 10 гектар помидор, 20 гектар кабачки hуулгажа, тэрэнээ ургуулха байна бшуу.

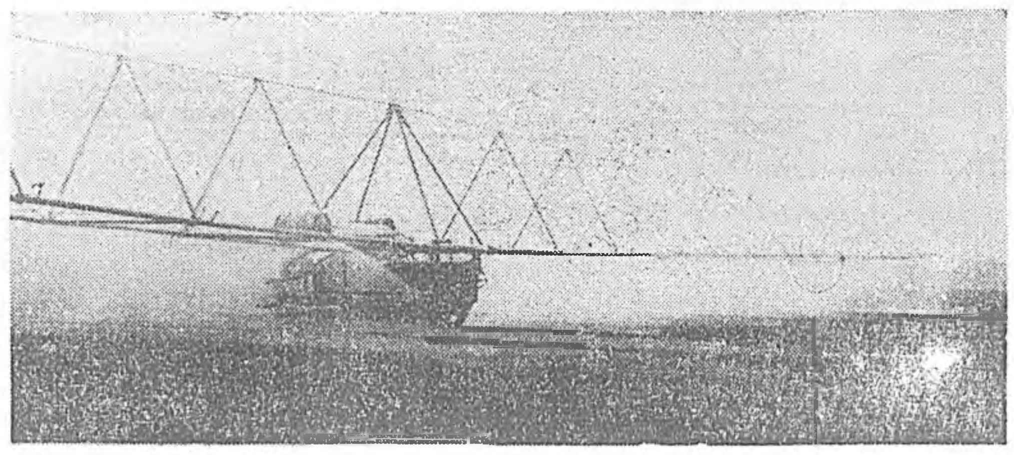

Энэ 400 гектар газар дээрэ таригдаhан огородой ургамалнуудые таhалгаряагүй уhалжа байха арга боломжо эндэ бии. Поли дээгүүр бороо шэнгеэр уhа сасадаг найман агрегат эндэ хүдэлгэгдэнэ.

Юрэдөө, Үнэгэтэйн огородшод түрэл республикынгаа 60 жэлэй түүхэтэ ойе hайндэрлэхэ энэ жэлдэ—арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ бэелүүлхээр абаhан социалис уялгаяа заатагүй дүүргэхэ эрмэлзэлтэйгээр ажаллана.

Г. ЦЫРЕТОРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Агрегадые хүдэлгэдэг механизаторнууд аха дүү Александр (зүүн гарhаа) ба Семен Соболевууд. 2. Ханаабаар урдажа байhан уhые морхооб тариhан поли дээгүүр бороо шэнгеэр сасажа байhан оньhон агрегат. 3. Теплицын хүдэлмэришэд Галина Пантелеевна, Валентина Харитоновна, Анна Федоровна Устиновануд, Евдокия Николаевна, Евдокия Марковка Потемкинанууд капустын hайн рассада ургуулаа.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фотонууд.

Загарайн район.

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ—БУЛТАНАЙ ХЭРЭГ

Түрэл республикынгаа байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойе эрхим амжалтаар угтахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсоhон районуудай ажахынуудай коллективууд гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые тушааха кварталайнгаа түсэб заабол дүүргэхээр бухы хүсэеэ элсүүлэн оролдожо байнхай. Буряадай АССР-эй Статистическэ управлениин суглуулжа согсолhон тоо, мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, жэлэй эхинhээ хойшо республикымнай колхоз, совхозууд, хүдөө ажахын предприятинууд гүрэндэ 16490 тонно мяха тушааhан байна. Игэжэ түрүүшын хахад жэлэй түсэб 80 процентээр дүүргэгдээ.

Энэ хугасаа соо гүрэндэ тарган мяха тушааха зурагаан hарынгаа даабари болзорhоо уридшалан дүүргэhэн районууд олошоржо байна. Жэшээлбэл, Баргажанай, Зэдын, Ахын, Хойто-Байгалай районуудай ажахынууд хахад жэлэйнгээ түсэбые hараар уридшалжа, 100—123 процент дүүргээд байнхай. Тиихэдэ Загарайн, Захааминай, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Хориин районууд хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэ дүтэлэнхэй.

Ойн баярай энэ жэлдэ Бэшүүрэй, Хориин, Хойто-Байгалай, Улаан-Үдын районуудай колхоз, совхозууд тус бүрээ 351—383 килограмм шэгнүүртэй үхэрнүүдые бэлэдхэлэй пунктда тушааhан байна. Тиихэдэ Зэдын, Сэлэнгын, Загарайн районууд тус бүрээ 106—168 килограмм шэгнүүртэй гахайнуудые гүрэндэ худалдаа. Тиин гэhээ Сэлэнгын, Кабанскын районуудай ажахынууд гүрэндэ мяха тушааха зурагаан hарынгаа даабарине оройдоол 55—58 процентдэ хүргэнхэй. Энэ ехэхэн гээгдэл гээшэ.

Жэлэй эхинhээ хойшо Баргажанай, Бэшүүрэй, Кабанскын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Улаан-Үдын, Түнхэнэй районуудай ажахынууд тус бүрээ 100-hаа бага шэгнүүртэй гахайнуудые мяханай комбинадта тушаагаа.

Табан жэлэй гурбадахи жэлдэ республикымнай колхоз, совхозууд гүрэндэ 50187 тонно hү тушаажа, жэлэй эхинhээ хойшо үнгэрhэн зургаан hарынгаа түсэбые 80 процент дүүргээд байнхай. Энэ үе соо илангаяа Баргажанай, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Хойто-Байгалай, Хориин районуудай ажахынууд үлэмжэ урагшатай гэжэ тэмдэглэмээр. Малайнгаа үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэhэн эдэ районуудай колхоз, совхозууд хахад жэлэйнгээ түсэбые жэншэдгүй сүм дүүргэхээр арга боломжотой болонхой.

Найрта жэлэйнгээ найр зугаае эрхим илалтаар угтаха эрмэлзэлтэйгээр ажаллаха үедөө бухы хүсэеэ элсүүлдэггүй районуудай коллективууд ушарhаар. Тиимэhээ үлэhэн hарын туршада элирүүлэгдэhэн дутагдалаа лары усадхаха эрилтэ табигдана.

1983 оной июниин эхинэй байдалаар гүрэндэ 65138 мянган монсогор үндэгэн бэлэдхэлэй пунктда тушаагдаа. Үнгэрhэн хугасаа соо Хориин, Загарайн районуудай шубуунай предприятинууд зургаан hарынгаа түсэбые дүүргэхэ дүтэлэнхэй. Юрэнхы дээрээ республикымнай шубуушад хараалагдаhан түсэбөө сүм дүүргэхээр арга боломжотой гэхэ гү, али мүнөө 86 процентдэ хүргөөд байна.

Нажарай найр зугаата hайндэрые тэмдэглэхэ үдэр —республикын байгуулагдаhаар 60 жэлэй ой улам ойртожо байна. Тиин колхоз, совхозуудай коллективууд энэ hайндэрые тэмдэглэхэ болзор хүрэтэр гориитой амжалта туйлажа, хараалагдаhан түсэбөө сүм дүүргэхээр эрмэлзэнхэй ажаллана.

ХОЛЫН БЭЛШЭЭРИДЭ ГАРАХАНЬ

Үхэрнүүдээ дүрбэн гүүртэ болгожо hалгаанхайбди. Мүнөө энэ холын бэлшээридэ гараха малнуудаа тарижа, шунгуулжа байнабди. Июнь hарын эхеэр бултыень хойно хойноhоонь туухамнай. Хадата бэлшээриин ногоон яhала хүхэрэн ургажа эхилээ. Тиимэhээ саrhaa оройтуулжа болохогүй.

Мал адуулагшадаар яhала дүй дүршэл ехэтэй хүнүүдые шэлэжэ табинхайбди. Жэшээлхэдэ, мал адуулагша Г. Г. Истариков олон жэлдэ эсэгэтэеэ холын бэлшээридэ гаралсажа, энэ хүшэр ажалай оньhо оншые hайн мэдэдэг болоhон юм. Нёдондо зун тэрэ В. Д. Дымберовтэй сугтаа хашараг бүхэнэйнгөө амидын шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 1056 граммаар нэмээжэ, «Районой эрхим малшад» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байха. Мүнөө жэл эдэ дүршэл ехэтэй малшаднай ами аминдаа гүүртэнүүдые даажа абанхай.

Малшадайнгаа үндэр дүнгүүдые туйлажа бусахын түлэ hайн эрхэ байдал байгуулаабди. Нёдондо жэл холынгоо бэлшээринүүдтэ хуушэнэ байрануудые барюулаа hэмди. Мүнөө тэндээ түмэр пеэшэнгүүдые, шэнгэн түлишэ, мүн бусад хэрэгтэй зүйлнүүдые абаашанхайбди. Хуурай түлеэншье бэлдэгдээ. Эдэ бэлшээринүүдтэ 5 тонно хахад дабhа вертоледоор буулгаабди. Мал туужа абаашаха харгынуудаа заhабарилаабди.

hаяхан холын бэлшээридэ гараха бүхы малшадаа суглуулжа, хүдэлмэри тухайнь тодорхойгоор хөөрэлдэхэдөө байгша жэлэй зунай бэлшээриин үедэ мяха, hү үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ талаар Хориин районой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй гаргаhан үүсхэлые зүбшэн хэлсэжэ, малшаднай ехэ hайшаан дэмжэhэн байна.

Манай малшад түрэл республикынгаа 60 жэлэй ойн тэмдэглэгдэхэ жэлдэ үндэр дүнгүүдые туйлаха, энээгээрээ ороной Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха зорилготойгоор хориинхидhоо дутуугүй дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаба. Жэшээлхэдэ, ахалагша малшад Г. Г. Истариков болон В. Д. Дымберов гэгшэд үхэр бүхэнөө сүүдхэдэ дунда зэргээр 1100 граммаар, В. С. Жамбалов болон Д. С. Астунов гэгшэд 900 граммhaa доошо бэшээр нэмээхэбди гэжэ үгэеэ үгэбэ.

Мүн лэ эдэ үдэрнүүдтэ мяханай комбинадта тушаагдахаар шахагдаhан малнуудаа дууhан тушаажа, мяха гүрэндэ худалдаха түрүүшын хахад жэлэй түсэбые болзорhоо урид дүүргэбэбди. Харин нүгөөдэ хахад жэлэй түсэбые намар холын бэлшээриhээ бусаhан эдэ малнуудаа тушаажа дүүргэхэбди.

К. СЫДЕЕВ,
Түнхэнэй районой «Мир» колхозой ахамад зоотехник.

...РИhОНДОО ЗААТАГҮЙ ХҮРЭХЭ

...йкалиин районой «Зы...» совхозой малшад ... Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ ху...аа оруулалсажа яба... ...эр энэ жэлэй малай ...ые эмхитэй hайнаар ...д, зунай зулгы hай... ...а hү, мяха элбэгээр ...түлөө оролдолго гар...лнэ.

...жэлдэ тус ажахын ...илэгшэд, мэргэжэл... ...hа малаа зунай бэл... гаргаха хүдэлмэрее ...р ябуулаа. Тусхайл... ...болиха гэжэ газарта ... 240 эбэртэ бодо за... харууhалагдажа бай... малые ажахын нэгэ... ...елениин дүршэлтэй ...агша Петр Василье...нецкий өөрынгөө дүү ...й хамта манана. ... дирекци эдэнэрэй ...ын бэлшээридэ бай... ...хэ эрхэ байдал гүй...ууланхай. Малшадай ...рынь заhабарилагда... ...дагдаhан байна.

...Галинецкинүүд даал... залуу малайнгаа шэг... сүүдхэдэ дунда зэр... ...0 граммаар нэмээхэ ...нхай. Тэдэнэр эдэ үдэрнүүдтэ хараалhанаа бодосто дээрэнь бэелүүлхын түлөө оролдожо ябана. Малшад бэлшээриингээ газарые олохон участогуудта хубаарилаад, тэрээн соогоо хашарагуудаа ээлжээгээр оруулжа манана. Эндэнь дабhанай, уhанай амhартанууд элбэгээр табигданхай.

Молчаново, Сахарово гэжэ бэлшээринүүдтэ 355 буруу, хашараг абаашагданхай. Эдэ малые дүршэлтэй үхэршэн Павел Антонович Колмаков харууhална. Тэрэ хорёод гаран жэлдэ малшанаар хүдэлжэ ябана. Амжалтатай ажаллаhанайнгаа түлөө Павел Антонович Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагданхай. Энээнтэй хамта залуушуул Валерий Дьячук, Л. Чернецкий гэгшэд хүдэлнэ. Тэдэнэр зунай дүрбэн hарын туршада гүүртынгээ малай шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 950 граммаар нэмээхэ хүсэлэнтэй. Эдээндэ нэмэлтэ тэжээл, малай долёохо дабhан болон бусад хэрэгтэй болохо зүйлнүүд гүйсэд асаргданхай. Энэ газарые нүхэр Колмаков hайн мэдэдэг хадаа буруу, хашарагуудаа үглеөнэй 4 часhаа hүниин 12 болотор бэлшээридэ манана.

Нестеревэй отделениин ахалагша мал адуулагша А. В. Чебунин эмэ 240 хашараг харууhална. Энэ малшан даалгагдаhан гүүртынгээ хашарагуудые hүниин сагта адуулдаг юм.

Ангырска отделениин Мельничный гэжэ газарта 210 хашараг эльгээгдэнхэй. Энэ малые Владимир Иванович Энтальцев Василий Лукич Чулков хоёр харууhална. Эдэнэр зунай hайхан сагта малайнгаа шэгнүүрые сүүдхэдэ нэгэ килограммаар нэмээхэ даабаряа үлүүлхээр хараална. Эндэ малшадай байха гэрынь hайнаар заhабарилагданхай, тэжээл, дабhан хүсэд хүрэхөөр асаргданхай.

Игэжэ тус совхозой мал адуулагшадай Хориин районой малшадай гаргаhан hайшаалта үүсхэлые халуунаар дэмжээд, зунай элдин сагта даалгагдаhан малайнгаа шэгнүүрые нэмээхэ зорилготой ажаллажа ябаhандань урмашамаар.

П. ХАЛТАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ДУТАГДАЛНУУДАА УСАДХАН

Джилиндын совхоз hү haaха, тэрэнээ гүрэндэ худалдаха талаар нёдондо ехэл гээгдэлдэ ороhон юм. Тусхайлан хэлэбэл, ажахын hү haaлиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбүүдые hү haaлгаар 72 процентдэ, гүрэндэ тушаалгаар 85 процентдэ хүргэhэн байна. Игэжэ тус ажахын малшад уялгата даабарияа бэелүүлжэ шадаагүй. Эдэнэрэй ажалда элдэбын шалтагаанууд дайралдаа. Тиимэhээ эдэ дутагдалнуудаа усадхахын түлөө ажахын мэргэжэлтэд намарhaa хойшо малшадайнгаа ажалые шүүмжэлжэ үзэhэн, шэнжэлжэ хараhан байна.

Үнгэрhэн малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэхын тула бэлэдхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хэрэгтэй байгаа. Эдэ хараалагдаhан зорилгонууд гүйсэд бэелүүлэгдэhэн юм гэжэ мүнөө хэлэхэдэ хамаагүй. Юуб гэхэдэ, энэ харюусалгатай хаhые амжалтатай үнгэргэхэ хэрэгтэ яhала ехэ тэжээл нөөсэлэгдөө. Тиигээдшье үбэлэй hарануудта ондоо районуудhaa hолоомон шэрэгдэжэ, буйлуулагдан шапаржуулагдаад, малда эдюулэгдээ.

Совхозой мэргэжэлтэд малай үбэлжөөнэй байра бүхэндэ уhа бүлэхэ «СЦЛ» түхэлэй насосуудые табяа, мүн лэ уhанай амhартануудые халааха тусхай түхеэрэлгэнүүдые hуулгаа. Эдэ бүгэдын ашаар совхозой ниитын адууhа мал бага гарзатайгаар ондо ороhон байна. Мүнөө залуу малай шадал тэнхээнь бараг, зунай бэлшээридэ гаргагдаа.

Илангаяа дүршэлтэй малшан Ц. Ц. Цыбеновагай даадаг гүүртын гунжад яhала hайн шадалтай үбэлжэлгые үнгэргэhэн байна. Цыренжап Цыденжапович туhалагшадтаяа хамта эдэ малые гарза хоролтогүйгөөр ондо оруулаа, түрэхэ гунжадые hү haaлиин фермэнүүдтэ эльгээгээ.

— Энэ жэлэй тугаллаhан гунжадай шадалынь ехэл hайн байгаа. Эдэ малhaa абтаhан түлыншье өөдэргэн, өөhэдөө тэдэ hүтэйшье байгаа, — гэжэ районой түрүү haaлишан М. Ф. Непомнящих бидэнтэй уулзахадаа нүхэрөө магтаа hэн.

Үнэхөөрөөшье, малшан зүбтэй хэлээ. hайнаар харууhалагдаhан залуу малай hүүлдэнь hүтэй үнеэд болодогынь мэдээжэ ха юм.

Тус ажахы игэжэ саашадаа ажалаа ябуулхадаа, дутагдалаа түргэн саг соо усадхаха аргатай бшуу. Энэ жэлэй эхинhээ хойшо haaлиин малай hү шэмэнь нилээд дээшэлээ. Совхозой haaлишад hү hааха ба гүрэндэ худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые амжалтатай бэелүүлхэ дүүрэн арга боломжотой. Мүн лэ мяха тушааха зургаан hарынгаа даабарине дүүргэхын тула тэдэнэр эдэ үдэрнүүдтэ шахагдаhан залуу малаа гүрэндэ тушаажа эхилбэ.

Игэжэ совхозой малшад, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд СССР-эй Эдеэ хоолой программа бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ өөhэдынгөө арга боломжонуудые хараалан ажаллажа, түрэл республикынгаа алдарта 60 жэлэй ойн баярые ажалай амжалтаар угтахын түлөө оролдолго гарган хүдэлжэ байна.

В. НИНДАКОВ,
Баунтын райгүйсэдкомой түсэблэлгын таhагые даагша.

ХИЛЭЭМЭШЭД УРМАТАЙ

Бэшүүрэй хилээмэнэй комбинат үнгэрэгшэ 5 hарын туршада нёдондонойхитой сасуулбал, нилээд ехэ продукци гаргаа. 369 мянга 960 түхэригэй хилээмэнэй зүйлнүүдые гаргаа гэхэ гү, али түсэбтэ даабаряа 100 процент дүүргээ.

Тиихэдэ хилээмэнэй амтата зүйлнүүдые, амтан hэрюун унда гаргаха даабаряа комбинадай хүдэлмэрилэгшэд үлүүлээ. Түрэл республикынгаа ойн баярые ажалай эрхим дүнгүүдтэйгээр угтахын тула Бэшүүрэй хилээмэшэд оролдоно.

В. ИЛЬИЧЕВ.

ШЭМЭТЭЙ НОГООНДО

Мүнөө хүхэ ногооной ургаhан, хүхы шубуунай донгодоhон, гоё hайхан саг ерээд байна даа. Эгээл энэ үедэ малшад адууhа малаа зуhаланда гаргажа, шэмэтэй тунга ногоондо бэлшээжэ, хүшэ тамирынь нэмээжэ таргалуулхын түлөө оролдожо байна.

Хурбын совхозой хонишодой дундаhаа Р. Н. Нурмахиетов даажа байhан отарала бултанhaa урид зунай байрада гаргаа. Энэ нүхэрнай олон жэлэй туршада хониин ажалда хүдэлжэ ехэ дүй дүршэлтэй болоhон. Байгша ондо 100 эхэ хонин бүриhөө 112 хурьга абажа түлжүүлээ. Зун-намарай үедэ хонидоо hайн таргалуулаад, хойто жэл ажалдаа бүри hайн амжалта туйлаха зорилготой.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

СССР-эй АРБАДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НАЙМАДАХИ СЕССИИН НЭЭГДЭХЭ ТУХАЙ

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сесси Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй ами амяраа болохо заседанинуудаар 1983 оной июниин 16-да Кремль соо нээгдэхэ.

Союзай Соведэй заседани үглөөнэй 10 сагта Кремлиин Ехэ ордон соо болохо.

Национальностьнуудай Соведэй заседани үглөөнэй 10 сагта СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай заседаниин зал соо эхилхэ.

...ШАГНАЛ

...малай туршада юс... ...рэлэй ...эйгөөр ... hаhа гүйсэhэнтэй дашарамдуулагдан, Буряадай хүдөө ажахын hургуулиин директор **Егоров** Александр Семенович Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Хүдөө ажахыда удаан—сагай туршада аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэй түлөө, 50 наhа гүйсэhэнтэй дашарамдуулагдан, Кабанскын районой Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын ахамад агроном **Аленичев** Иван Афанасьевич Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Хүдөө ажахыда удаан сагай туршада аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэй түлөө, 50 наhа гүйсэhэнтэй дашарамдуулагдан, республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо **Ошоров** Андрей Самбуевич Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Хүдөө ажахыда олон жэлэй туршада аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэй түлөө, 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулагдан, Кабанскын районой Байгал-Худариин совхозой ахамад агроном **Белоусов** Георгий Михайлович Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

Ондоо хүдэлмэридэ ороhонтойнь дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум нүхэр В. И. Кочемасовые РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшын тушаалhaa сулөөлбэ.

ТҮРЭЛ РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ТҮҮХЭТЭ АЛХАМУУД

Буряадай АССР-60

НИИТЭ ПОЛИТ-ҮДЭРТЭ ЗОРЮУЛАГДАҺАН АГИТ-ХУУДАҺАН

БУРЯАДАЙ АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе угтажа байнабди. Энэ хадаа буряад арадай ажабайдалда гүнзэгы удха шанартай ушар болоно. Өөрын бүрин эрхэтэ национальна гүрэн — Автономито Совет Социалис Республика байгуулагдажа, хэтын хэтэдэ үзэгдөөгүй ехэ хубилалта туйлагдаа бшуу. Энэмнай имагтал Россин арадые социальна болон национальна дарлалтаһаа сулөөлэн абарһан Агуухэ Октябриин социалис революциин, Коммунис партиин, совет гүрэнэй ленинскэ национальна политикые бодотоор бэелүүлһэнэй аша үрэ болоно ха юм.

Буряад арадай национальна гүрэнэй мүндэлгын эшэ үндэһэн агууехэ Ленинэй сэсэн мэргэн заабаряар табигдаһан түүхэтэй. «Зүүн зүгэй хүн зонтой нютагуудта РКП(б)-гэй бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» РКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой тогтоол тэрэнэй үүсхэлээр 1920 оной октябрь һарада абтаһан байна бшуу. «Автономито эмхи зургаануудтай болоодүй байһан зүүн зүгэй үндэһэ яһатанда, түбхын түрүүндэ хальмагууд болон буряад-монголнуудта, тэндэхи эрхэ байдалтай тааруугаар автономи тогтоохо шухала гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй...» гэһэн зүйл тэрэ тогтоол соо оруулагданхай.

Энэ тогтоолые бэелүүлэн, Национальностьнуудай хэрэгэй талаар, мүн Гадаадын хэрэгэй талаар арадай комиссариадууд, РКП(б)-гэй ЦК-гай Сибириин ба Алас Дурнадахи бюро, Эрхүүгэй губком болон тэрэнэй Буряадай секци эмхидхэлэй, политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулжа эхилһэн байна. 1921 ондо, 1922 оной эхиндэ ДВР-дэ ба РСФСР-тэ автономито хоёр область эмхидхэгдээ һэн. Харин булимтарагшадые бүта сохин намнаһанай һүүлээр, 1922 оной эсэс багаар Алас-Дурнын республика Россин Федерациин бүридэлдэ ороо.

1923 оной майн 30-да Бүхэроссиин Центральна Гүйсэдхэхэ Комитедэй Президиумэй «Сибириин ба Алас Дурнадахи Буряад-Монголнуудай автономито областьнуудые Дээдэ-Үдэ хото түбтэйгөөр Буряад-Монголой Автономито Совет Социалис Республика болгон нэгэдхэхэ» гэһэн тогтоол абтаа һэн.

Республикын ажалшадай политическэ толгойлогшо ба хүтэлбэрилэгшэнь хадаа областной партийна организаци байгаа. Ажалша буряадуудые, ород хүн зониие гүрэн түрэ байгуулгада, Соведүүдэй хүдэлмэридэ хабаадуулха, тэдэнэй дундаһаа коммунис кадрнуудые дэбжүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри тэрэ ябуулһан байна.

Буряад арад одоол газарайнгаа эзэн болоһоной мэдэрэл ойлгожо, политическэ болон гүрэнэй ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хам оролсоһон, феодальна гээгдэлһээ социалис байдалда шэлжэн оролгын айхабтар ехэ алхам хэхэ түүхэтэ зохёон байгуулхы шатада дабшан гараа.

ХҮСЭТЭ ИНДУСТРИИН ХҮГЖЭЛТЭ

РЕСПУБЛИКЫН эмхидхэгдэхэ үеэр эндэ тулюурхан байдалтай оройдоол 16 предприяти бии байгаа. Хүдэлмэришэд 800 хүнһөө үлүүхэн бэлэй. Хизаарайнгаа экономическа талаар нимэ тон гээгдэнги байдалые усадхахын тула республикын хүдэлмэришэд ба таряашад айхабтар ехэ хүсэ гаргаха, агууехэ ород болон бусад арадуудай туһаламжа хэрэглэхэ баатай болоһон байна. Союзна болон Федерациин правительстванууд республикада ехэ мүнгэ, материально-техническэ хэрэгсэлнүүдые үгэһэн, шадабари түгэс мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдые эльгээһэн түүхэтэй.

Партиин Центральна Комитет 1929 оной май һарада «Буряадай областной партийна организациин хүдэлмэри тухай» тогтоол абаа һэн. Республикын промышленна барилгын ба индустриализациин табан жэлэй түсэб дүүргэхэ, промышленна үйлэдбэридэ буряадуудые хабаадуулха талаар тодорхой хэмжээнүүд тэрэ шухала документ соо тодорхойлогдоһон юм.

Тэрэ хараалагдаһан программые бэелүүлжэ эхилһэнэй аша туһаар түрүүшын түсэбтэ табан жэлэй туршада республика дотор союзна удха шанартай томо промышленность байгуулагдажа захалаа һэн. Гушаад оной эхеэр зүүн зүгтэ эгээл томо Улаан-Үдын оньһожоруулагдамал шэлэй заводой, Буряадай гигант — паровоз-вагон заһабарилгын заводой, Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай барилгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа эхилһэн байна. Удаань Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай, Галуута-Нуурай шулуун нүүрһэнэй уурхайн барилга захалһан шуу. Тэдэл жэлнүүдтэ нютагай промышленностиин предприятинууд хурдан түргэнөөр бодхоогдоо бэлэй.

Партиин Центральна Комитет, Совет правительство хадаа Буряад орондохи барилгануудта саг үргэлжын анхарал хандуулдаг һэн. Тингэжэ 1932 оной октябрь һарада СССР-эй Ажалай ба Оборонын Совет Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводой барилга хангаха, дүүргэхэ болзорые хараалһан тогтоол абаа һэн. Заводой соцгородогой гансал байрын гэрнүүдые, соёлой-ажаһуудалай барилгануудые бодхоохын тула правительство 27.500 мянган түхэриг мүнгэ 1933 ондо һомолһон байха юм. Партиин Центральна Комитедэй, Совет правительствын заабариин ёһоор, Буряадай шэнэ барилгануудта барилгын техникэ, материалнууд, промышленна түхеэрэлгэнүүд таһалгаряагүй асарагдадаг һэн.

Гээгдэнги заха хизаар байһан нютагуудые түргэн шууд индустриализацилхаар хараалһан ороной табан жэлэй түсэбые бодотоор бэелүүлһэнэй аша туһаар табан жэлэй дүүрэхэ үедэ Буряад орондо промышленна 21 томо предприяти бии болоод байгаа һэн.

СССР-эй хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй хугасаада национальна республикануудай, областьнуудай ажахые саашадань түргэнөөр хүгжөөхэ, экономическа болон соёлой талаар гээгдэнги байдалые залан шууд усадхаха зорилго табигдаа. Манай республикын промышленна барилгада 80 миллионһоо ехэ мүнгэн һомологдоо һэн. Харин дайнай урдахи хоёр жэл хахадай туршада 92,5 миллион түхэриг энэ хэрэгтэ гаргашалагдаа бэлэй. Тэрэ үедэ судна бүтээлгын завод, модоной промышленностиин хэдэн предприятинууд баригдаһан юм.

1937 ондо промышленна предприятинууд 140 болоод байгаа. Дайнай урдахи, 1940 ондо, 1926 онтой сасуулбал, үйлэдбэриин гол фонднууд 320 дахин, харин продукци гаргалга 70 дахин ургаһан байгаа бшуу.

Дайнай хойто тээхи хүндэ хүшэр аад, баатаршалгын алдар солото 15 жэлэй туршада Коммунис партиин, Совет гүрэнэй, агууехэ ород арадай, ороной бусад арадуудай аша туһаар республикын мүнөө үе сагай промышленностиин үндэһэ һуури табигдаа. Буряад орондо үйлэдбэрилгын хүсэнүүд үзэгдөөгүй түргэнөөр хүгжэһэн байха юм.

Республикын мандан хүгжэжэ байгаа 60 жэлэй туршада промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 1434 дахин ургаа гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди. Мүнөө гансал промышленна продукциин жэлэй ургалта 60 жэлэй саанахи нэгэ жэлэй үйлэдбэриһөө хоёр дахин ехэ байна бшуу.

Республикын экономикые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ арбадахи түсэбтэ табан жэл ехэ удха шанартай байгаа. Энэ үедэ үйлэдбэриин гол фонднууд 500 миллион түхэригөөр, тиихэдэ промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 185 миллион 400 мянган түхэригөөр ехэ болоһон жэшээтэй. Техническэ дэбжэлтые шиидхэхэ удха шанартай һалбаринууд арбадахи табан жэлэй туршада нилээд ургаа. Жэшээнь, машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын үйлэдбэри энэ хугасаада 30-һаа дээшэ процентээр дээшэлээ.

Түлишын-энергетическэ үндэһэ һуури хүгжөөхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаа гээшэ. Гусиноозерскын ГРЭС-эй 840 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшын ээлжээе ашаглалгада оруулһанай ашаар электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ дүрбэ дахин дээшэлһэн байха юм.

Партиин заабариин ёһоор, областной партийна организаци научно-техническэ дэбжэлтые хүгжөөхэ, предприятинуудай хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, промышленна продукциин шанар һайжаруулха асуудалнуудта анхаралаа ходо хандуулжа байгаа. Арбадахи табан жэлэй туршада хүдэлжэ байһан предприятинуудые шэнэдхэн хубилгаха талаар ехэ юумэн хэгдээ. Арбан мянган гаран шэнэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдоо, 250 автомат болон хахад автомат лини, үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулагдамал участогууд нэбтэрүүлэгдээ. 700 гаран түрүү технологическа арганууд ашаглагдаба. Бүтээгдэдэг хэрэгсэлнүүдые шэнэлхэ, ассортиментыень олон болгохо талаар горитой хүдэлмэри хэгдэһэн байха юм. Продукциин шанар хүтэлбэрилэн һайжаруулха комплексно гурим олон предприятинуудта нэбтэрүүлэгдэнхэй.

Жэшээнь, «Электромашина», «Теплоприбор», локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай, нарин сэмбын комбинадай, мүн бусад хэдэн предприятинуудай гаргаһан продукциин гадаадын хэдэн олон оронуудта, тэрэ тоодо ФРГ, Франци, Итали, Япон эльгээгдэдэг байһан ушар хадаа Буряадай промышленностиин али зэргээр хүгжэн һалбарһые гэршэлэн харуулна бшуу.

Иимэ ехэ дэбжэлтэ хадаа мэргэжэл түгэс кадрнуудые хүмүүжүүлхэ талаар областной партийна организациин ябуулдаг ехэ хүдэлмэриин аша үрэнь болоно гэжэ тэмдэглэлтэй. Республикын индустриализациин үргэн замда ороһон жэлнүүдтэ Буряад орондо олонациональна хүдэлмэришэн анги бүридэн батажаа бэлэй. Социалис Ажалай Геройнууд Б. З. Поздеевэй, Д. К. Тумуровагай, А. Н Ошировай, олон орден болон медальнуудта хүртэһэн Е. Г. Курочкинай, М. Чернышовой болон бусад олон ветерануудай нэрэнүүд республика дотор үргэнөөр мэдээжэ болонхой.

АГРАРНА ПОЛИТИКЫН БОДОТО БЭЕЛЭЛ

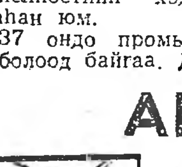

БУРЯАДАЙ АССР-эй байгуулагдаһан түрүүшын жэлдэ, республика доторнай 5 колхоз, 66 мянган үмсын ажахы байһан юм. Тиихэдэ тарилгын хэмжээн бүхы дээрээ 134 мянган гектар, тэрэ тоодо орооһото ургамалнуудай — 126 мянган, тэжээлэй —4,5 мянган гектар һэн. 1923 ондо республика соо 73,5 мянган тонно орооһо тараан, 19,1 мянган тонно хартаабха, 5 мянган тонно овощ хуряагдаһан гэхэ. Адууһа мал тиимэ олон бэшэ байгаа. 217 мянган хонин ба ямаан, 312 мянган толгой эбэртэ бодо мал, 29 мянган гахай бии бэлэй. Шубуу үсхэбэрилгэ һаял эхилжэ байгаа. 1924 оной январиин нэгэндэ 132 мянган шубуун бии байһан гэжэ мэдээсэгдэнэ.

Манай Буряад орон шэнги гээгдэнги ажабайдалтай заха хизаарай национальна районуудай социалис хубилалтада хүдөө ажахые коллективизациин замда оруулһан ушар айхабтар ехэ удха шанартай байгаа. 1929 оной һүүлээр, 1930 оной эхеэр колхозно хүдэлөөн орон дотор бүгэдэ ниитын хэрэг болоһон юм. Энэл үеэр Буряадта газар хубаарилан, үгытэйшүүлдэ үгэхэ хэмжээн бэелүүлэгдэһэн. 1931 ондо 200 мянга гаран гектар газар, үйлэдбэриин зэр зэмсэгүүд баяшуулһаа, ноёдһоо, дасангуудһаа абтажа, колхозуудта, үгытэй таряашадта дамжуулагдан үгтөө бшуу.

Газарые гүрэнэй мэдэлдэ абаха хэмжээн хадаа феодально-патриархальна харилсаанай үндэһэ һууриие усадхаһан, коллективизациие үргэлжэ дээрэнь ябуулха, тэрэнэй үндэһөөр нюдарган баяшуулые анги болгон усадхаха бүхы арга нүхэсэл олгоо бшуу. Хоёрдохи табан жэлэй һүүлэй үеэр Буряад орондо хамтын ажал байгуулга дүүргэгдээд байгаа. Таряашадай жэжэхэн ажахынуудые үндэһөөрнь хубилгаха ленинскэ кооперативна түсэб, партиин ба правительствын манай республикада хандуулһан айхабтар ехэ анхарал шиидхэхы үүргэ дүүргэһэн зэргэтэй.

ВКП(б)-гэй ЦК-гай 1929 ондо абаһан «Буряад-Монголой партийна организациин байдал ба хүдэлмэри тухай» тогтоол соо, 1930 ондо үнгэргэгдэһэн ороной экономическа талаараа гээгдэнги национальна районуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ, «Экономическа талаараа гээгдэнги национальна районуудта коллективизаци эрхилхэ ба нюдарган баяшуултай тэмсэл ябуулха тухай» ВКП(б)-гэй ЦК-гай 1930 ондо, «Зүүн Сибириин хүн зондо үзүүлэгдэхэ хүнгэлэлтэнүүд тухай» ВКП(б)-гэй ЦК-гай 1934 ондо, «Буряад-Монголой АССР-эй арадай ажахые, соёлой байгууламжые хүгжөөхэ талаар хэмжээ ябуулганууд тухай» ВКП(б)-гэй ЦК-г[ай] ба СССР-эй Совнаркомой 1935 ондо абаһан тогтоолнууд дотор республикын хүдөө ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха зорилгонууд тушаа түсгаар хэлэгдэһэн, бэшэгдэһэн байна.

Республикын хүдөө ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгахын тула нилээд ехэ материальна зөөри хэрэгтэй байгаа. Коллективизациин ябажа байха үедэ Буряад ороной оршомдо 3 совхоз, 1068 колхоз, машинно-тракторна 7, машинно-үбһэ хуряалгын 9 станци байгуулагдаа. Тэдэ станцинууд 192 трактортай, ашаанай 30 гаран автомобильтай һэн. Шэнэ тосхон һууринууд байгуулагдажа, байрын гэрнүүд, ниитын эмхи зургаануудай байшангууд бодхоогдожо захалаа. 1924 ондо түсхай шэглэлтэй племенной ажахы байгуулагдаа. Тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ 1928 ондо хонин ажал эрхилдэг түрүүшын, мүнөө Ленинэй орденто Борьёогой совхоз эмхидхэгдэһэн шуу.

Энэ хэрэгтэ гүрэмнай нилээд хүртэсэтэйгөөр мүнгэ зөөри үгэжэ байгаа. 1929—1939 онуудай туршада республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ зорилгоор капитальна барилгада һомолһон мүнгэнэй хэмжээн 25 миллион түхэригһөө дээшээ гараа һэн. Тиихэдэ республикын колхозууд болон колхознигууд, мал ажал эрхилдэг 12 аймаг 1934 онһоо эхилжэ, орооһото ургамалнуудые, хартаабха, һү, мяха гүрэндэ тушааха үлэгэтэ бэлэдхэлһээ, зургаан жэлээр хүнгэлэгдэһэн юм.

СССР-эй правительствын 1937 ондо баталһан тогтоолой ёһоор колхозуудай, колхознигуудай налог болон бусад түлбэринүүдээр суглараһан үриин хэмжээн бага болгогдоһон. Гүрэнэй банкһаа, хүдөө ажахын банкһаа зээлээр абаһан мүнгые бусааха ябадал хүнгэлэлтэдэ ороһон, МТС-үүдэй зөөридэ, мүн республикын бюджедтэ нэмэри болгохо мүнгэн таһалагдаһан байна бшуу.

Эдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууд хадаа хүдөө ажахыгаа хүгжөөхэ хэрэгтэнь манай республикада али зэргын ехэ туһаламжын үзүүлэгдэжэ байһые гэршэлэн харуулна.

Республикын хүдөө ажахые социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгахын тула ороной түбэй районууд һайн бэлэдхэлтэй кадрнуудые эльгээдэг байна, айхабтар ехэ туһа хүргэдэг һэн. Хорин табан мянгатанай тоодо орожо, 1930 ондо Ленинградһаа 100 хүдэлмэришэд, манай республикада ерээ бэлэй. Тэдэнэй олонхинь «Скороход» фабрикын түлөөлэгшэд һэн. Бусад районуудһаа ерэһэн хэдэн зуугаад дүй дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэд, инженернүүд, технигүүд, мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд МТС-үүдтэ, совхозуудта хүдэлөө. Ороной олохон городуудай дээдэ һургуулинууд олон тоото агрономуудые, зоотехнигүүдые, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдые һургажа, манда ябуулһан байха.

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумэй һүүлээр хүдөө ажахы хүгжөөлгэ дээрэ илангаяа ехэ хубилалта болоо. 1965 онһоо хойшо республикын хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ 1 миллиард 684 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Иигэжэ хүдөө ажахые техническэ талаар бэхижүүлхэ ехэ арга боломжо олгоһон байна. Энэ хугасаада үйлэдбэриин гол фонднууд 196,9 миллион түхэригһөө 778 миллион түхэригэй хэмжээтэй болотороо ургаба бшуу. Тракторай хүсэн 70 процентээр, орооһоной комбайнуудай — 27,7 процентээр, ашаанай автомобильнуудай —60 процентээр ехэ болоһон жэшээтэй.

Үйлэдбэриин гол фонднуудай ургалта, мелиораци хүгжөөлгэ, шэнэ техникээр улам бэхижэлгэ хадаа таряалан үргэдхэхэ, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ, орооһо ехээр хуряаха, малай тоо толгой олошоруулха, мал ажалай продукци ехээр абаха эрхэ байдал тогтоогоо. 1965 онойхитой сасуулбал, колхоз болон совхозууд һү абалгаяа 30, мяха — 38, нооһо—50, үндэгэ— 70 процентээр ехэ болгоо бшуу.

Парти ба правительствын туһаламжа, колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй эрид нэтэрүү ажал, партийна организацинуудай ябуулдаг эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри сагай муу ударилай хойшолонгуудые республикын хүдөө ажахын ядамаггүй дабан гараха эрхэ нүхэсэл хангаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Тингэжэ үнгэрһэн арбадахи табан жэлэй туршада дунда зэргээр жэл бүхэндэ мяха худалдалга 3,6 процент, һү— 8,6 процент, нооһо—6,2 процент, үндэгэ—45,8 процент ургажа байһан жэшээтэй. Ниитын ажахынуудта гахайн мяха абалга табан жэл соо 5,5 процент, шубуунай —54 процент дээшэлээ.

Мүнөө Буряад ороной хүдөөгэй экономикые 115 совхозууд, 55 колхозууд, ажахынуудай хоорондын гүрэнэй хүдөө ажахын 29 предприятинууд түлөөлнэ. Эдэ бүгэдын түгэс оньһожоруулагдаһан үүлтэр һайнтай малтай мүнөө үе сагай ажахынууд. Үхэр малай үүлтэр нилээд һайжарна, нарин нооһотой хонин ажал амжалтатайгаар хүгжэнэ, мяханай үүлтэрэй үхэр, шубуу ба ан үсхэбэрилгэ ургашатай ябана. Эдэ ажахынууд жэл соо 356 миллион гаран түхэригэй хүдөө ажахын элдэб продукци үйлэдбэрилнэ. Мүнөө үе сагай хүсэтэ техникээр хангагданхай. 10 мянган трактор, орооһоной 3 мянган комбайн, ашаанай 4,5 мянган автомобиль эдэнэй хүгтэ хүсэниинь болоно бшуу. Жаран жэлэй туршада мал болон таряан ажалай продукци үйлэдбэрилгэ дүрбэнһөө үлүү дахин ургаа.

Манай парти ба правительство хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар залан шууд, хэлбэришэгүй ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Энээниие СССР-эй Эдеэ хоолой холын хараата программые хараалһан КПСС-эй ЦК-гай майн 1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд бодотоор гэршэлнэ.

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУДАЙ ГАЛНУУД

КАПИТАЛЬНА барилга болбол манай республикын арадай ажахын гол шухала һалбаринуудай нэгэн болонхой, Буряад орон — шэнэ барилгануудай нютаг мүн. Республикын карта дээрэ шэнэ городуудай, хүдэлмэришэдэй посёлогуудай нэрэнүүд бэшэгдэнэ. Манда 6 город, хотын шэнжэтэй 31 посёлок бии. Улаан-Үдэ — республикын ниислэл — Зүүн Сибирьтэхи экономическа, захиргаанай болон соёлой талаар нилээд томо түб болон хубиланхай.

Республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ зорюулһан капитальна һомололгын хэмжээн саг үргэлжэ ургана. Һүүлэй 15 жэл соо тэрэ 4,3 дахин ехэ болоо.

Зүүн Сибирьтэхи, Алас Дурнада эгээл томо Гусиноозерскын ГРЭС. Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхай һүүлэй жэлнүүдтэ ашаглалгада оруулагдаад байна. Республикын газар дээгүүр Байгал-Амарай түмэр замай участок тон орёо, хүшэр байдалда баригдажа байнхай. Тэрэнэй утань 524 километр. Мүнөө 340 гаран километр харгы табигданхай. Гадна станцинууд шадарай 60 километр ута түмэр харгы «албаяа» хэжэ байна. Байгалай ба Хойто-Муяын түмэр замай томо тоннельнүүд баригдаһаар. Ленинград, Белорусси, Латви, Литва, Эстони эндэхи город болон посёлогуудай барилгые шефтээ абанхай.

Забайкалиин апатидай заводой барилга үргэлжэлһөөр. Түгнын шулуу нүүрһэнэй хэбтэшые ашаглаха талаар бэлэдхэл эхилэнхэй. Озерно горно-шэнаржуулгын комбинадые барилгын технико-экономическа үндэһэ һууриие тодорхойлхо хүдэлмэри дүүргэгдэбэ. Тиихэдэ шэнээр бодхоогдоһон трикотаж гадар хубсаһанай фабрика, Загарайн шубуунай бройлерно фабрика, Харанхын ба Шулуутын холимол тэжээлэй заводууд, мүн бусад томо объектнүүд гүйсэд хүсэндөө оронхой. Республикын хүдөөгэй барилгашад нилээд горитой капитальна һомололгын мүнгэ зөөри гаргашална, ашаглана. Мал ажалые промышленна үндэһэ һуури дээрэ табин эрхилхэ шухалын шухала хэрэгтэ тэдэнэр хубитала ехээр оруулна гэжэ онсолмоор.

АРАДАЙ ОЮУН БЭЛИГЭЙ БАЯЛИГ

БУРЯАД арадай соёлойнгоо талаар угаа гээгдэнги байһан ушар хадаа хэр угай үни удаан сагта үргэлжэлһэн хүндэ үлэгдэл һааб даа. Коммунис парти асари ехэ, онсо зорилгонуудые шиидхэжэ шадаа. Россин алишье арадые арюун, сулөөтэ ажабайдалай замда гаргаһан байна. Имагтал үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөһэнэй, социалис экономико байгуулһанай үндэһөөр лэ соёлой хубисхал бэелүүлхэ арга боломжо олохо зэргэтэйбди гэжэ Ленинэй зааһан һургаалые хүтэлбэри болгон, партимнай энэ шухала зорилго шиидхэһэн гээшэ.

1929 ондо ВКП(б)-гэй ЦК-гай абаһан дээрэ дурдагдаһан тогтоол соо республика дотор соёлой байгууламжын үндэһэн шухала зорилгонууд хараалагдаһан байгаа. «Буряад-Монголой соёлой хэрэглэмжэнүүд тухай» тогтоол РКП(б)-гэй Центральна Комитет 1931 оной май һарада абаа һэн. Соёлой хубисхал бэелүүлхэ хэрэгтэ туһалха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд тэрэ документ соо тодорхойлогдоо.

Партиин Центральна Комитедэй заабариие хүтэлбэри болгон, областной партийна организаци республика дотороо соёлой байгууламжын үргэн ехэ программые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлһэн байха юм.

Богонихон саг соо Буряад орондо партийна гэгээрэлэй, политическэ агитациин гурим тогтоогдоо, республиканска хэблэл байгуулгада, барилгын хэрэг заһарга, ажалшадай дунда политико-гэгээрэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа эхилээ бэлэй.

Парти ба правительствын ябуулһан айхабтар ехэ хүдэлмэриин аша туһаар манай Буряад орондо һургуулинууд олоор эмхидхэгдэжэ, бүгэдэ ниитын эхин шатын, зарим тээгүүр долоон жэлэй һуралсал дэлгэрбэ. Клуб, соёлой байшан, библиотекэ, уншалгын гэр, буряад эхэнэрнүүдэй гэр, улаан булан, кинотеатр болон нүүдэл кино-түхеэрэлгэнүүд гэхэшэлэн соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд хаа хаанагүй нээгдэһэн байха юм. Түс хубилалта хадаа хүдэлмэришэдэй, колхознигуудай, алба хаагшадай соёлой-техническэ мэдэсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ гүнзэгыгөөр нүлөөлөө бшуу.

Ниитэ нэгэн национальна үзэг бэшэгтэй болололгын, национальна хэлэнэй үндэһэ һуури табилгын буряад арадай социальна дэбжэлтэдэ, соёлой болон оюун бэлигэй мандан хүгжэлгэдэ ехэ удха шанартай байһыень тэмдэглэнгүй аргагүй.

1940 оной байдалаар болоходо, мэргэжэлтэ кадрнуудые һурган бэлдэхэ һуралсалай зургаануудаар республикамнай нилээд баяжаад байгаа һэн. Хүдөө ажахын, багшанарай институдууд, 13 техникум болон училищинууд хүдэлдэг һэн. Хэдэн зуун хүбүүд, басагад Москвагай, Ленинградай, Эрхүүгэй, Томскын болон ороной бусад городуудай дээдэ ба түсхай дунда һургуулинуудта һурадаг бэлэй.

Арадай интеллигенциин национальна кадрнуудые бүридүүлэн байгуулга соёлой хубисхалай нэгэ ехэ туйлалта болоно. Буряадуудай дундаһаа инженер болон технигүүд, агрономууд, зоотехнигүүд, ветеринарнууд, врачнууд, литература ба искусствын ажал ябуулагшад урган хүмүүжэнэ. Багшанарай, соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй, партийна, гүрэнэй ниитын органуудай хүтэлбэрилэгшэдэй дунда национальна кадрнуудай олошорһониинь ехэ удхатай зүйл болоно.

Ород совет интеллигенциин айхабтар ехэ туһаламжын ашаар литература ба искусство амжалтатайгаар хүгжэн бадараа. Тэдэндэ өөрын гол шэглэл, түхэл маяг, янза хэлбэри тогтонижоһон байна. Социалис реализмын шэнжэ шанартай томо-томо зохёолнууд бэшэгдээ һэн. Уран зохёолшод Х. Намсараевай, Ц. Балдановой, Б. Базароной, Ц. Доной, Б. Абидуевай, Д. Дашинимаевай, С. Дунаевай, Ж. Тумуновай, уран зураашад Ц. Сампиловай, Р. Мэрдыгеевэй, артистнууд Г. Цыденжаповай, Ч-Н. Генинновэй, М. Степановагай, В. Халматовай, композиторнууд Д. Аюшеевэй, Б. Ямпиловай, Ж. Батуевай болон бусад олоной нэрэ алдар республика дотор үргэнөөр суурятаһан солотой.

1940 ондо Москвада угаа амжалтатайгаар үнгэргэгдэһэн Буряадай литература ба искусствын декада буряад искусствын баяр баясхаланта һайндэр болоһон, арадай национальна соёлой амжалтатайгаар хүгжэжэ байһанай залиршагүй гэршэ, ленинскэ национальна политикын илан мандаһанай бодото бэелэл болоһон түүхэтэй. Хүгжэмтэ-драмын театрай коллектив тиихэдэ Ленинэй орденоор шагнагдаа бэлэй.

Мүнөө үедэ республикын хүн зоной гурбан хубинь элдэб һуралсалда ябана. Дээдэ дүрбэн, түсхай дунда 21 һургуули хүдэлнэ. Студентнэрэй тоогоор болоходо, Буряад орон гансал зүүн зүгтэхи гадаадын оронуудые бэшэ, харин Франци, Англи, Итали, Япон, ФРГ болон хүгжэнги капиталис бусад оронуудые холо ахинхай.

Юрэнхы эрдэмэй 540 һургуули, техническэ мэргэжэлэй 39 училищи манай эдиршүүлдэ дунда эрдэм шудалха үргэн зам дэлгэнэ.

Үхибүүдэй түсхай эмхи зургаанууд улам олошорно. Мүнөө манай эндэ Пионернүүдэй 35 ордон болон байшангууд, үхибүүдэй ба эдиршүүлэй спортивна 31 һургуули, эдир технигүүдэй 4 станци, эдир натуралистнуудай республиканска станци, үхибүүдэй аяншалгын станци, хүгжэмэй 57 һургуули, уран зурагай искусствын 8 һургуули хүдэлнэ. Тэдэнэртэ 43 мянган үхибүүд һурадаг байна.

Совет эрдэм наукые хүгжөөлгэдэ Буряад арад бусад арадуудтай хамта, нэгэн тэгшэ эрхэтэйгээр хабаадалсана. Мүнөө Улаан-Үдэдэ СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин филиал—научна томо түб хүдэлжэ байдаг гээшэ. Тэрэнэй мэдэлдэ эрдэм шэнжэлгын дүрбэн институт ородог. Гадна ВАСХНИЛ-ай хүдөө ажахы эрдэм-шэнжэлгын институт, РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын Национальна һургуулинуудай эрдэм-шэнжэлгын институдай филиал байгуулагданхай.

Республика доторнай Уран зохёолшодой, Уран зураашадай, Композиторнуудай, Журналистнуудай, Архитекторнуудай холбоонууд, 4 театр (хоёрынь академическэ), гүрэнэй филармони, дуунай ба хатарай ансамбль хүдэлнэ. Соёл-гэгээрэлэй олон тоото эмхи зургаанууд улад зониие хангана.

Буряадай литературын хүгжэлтэ ба ам[жалта] тусгаар ехэ. Х. Намсараевай, Ж. Тумуновай, Ч. Цыдендамбаевай, Б. Мунгоновой, Ц. Жимбиевэй, Н. Дамдиновай, Д. Улзытуевай, Ц. Дондоковагай болон бусад олоной [зо]хёохы ажал ябуулга бүхы орон соо мэдээжэ болонхой. Ород хэлэн дээрэ бэшэдэг уран зохёолшод И. Калашников, М. Жигжитов, В. Митыпов, К. Балков, Буряадай литературын туйлалтада ехэ хубитаа оруулһан шуу.

Буряад национальна хэлэ хүгжөөлгэдэ манай уран зохёолшодой дүүргэдэг үүргэ угаа ехэ. Мүнөө буряад хэлэн хадаа хүгжэнги уран һайханай, политическа литературын, театрай, дуунай искусствын, газетэ болон журналда толилогдодог, радиогой, тележурналистикын хэлэн болонхой бшуу. Буряад хэлэн дээрэ республиканска «Буряад үнэн» ба районно 11 газетэ гаргагдана, литературно-уран һайханай, олониитын-политическэ «Байгал» журнал, һуралсалай, уран һайханай хэлэн олон хэһэг ном һудар хэблэгдэнэ бшуу.

Буряадай гүрэнэй Ленинэй ордено оперо ба балетэй академическэ театр зуу гаран жэг табина. Москва, Ленинград хүрэтэр гастрольдо ябадаг. СССР-эй арадай артистнууд Л. Линховоиной, Л. Сахьяновагай, К. Базарсадаевай, РСФСР-эй арадай артистнууд Д. Дашиевай, Г. Балдаковой, П. Абашеевэй, О. Коротковагай болон бусадай оюун бэлиг ойгуур суурханхай.

«Байгал» гэжэ дуу ба хатарай ансамбль артистнуудай гүйсэдхэһэн һайхан дуунууд, солгёон хатар Вьетнамда, Лаосто, Англида, Япондо, ГДР-тэ, МНР-тэ, КНДР-тэ, Африкын олон оронуудта суурятаһан байха юм. Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ, мүнөө Ажалай Улаан Тугай орденто драмтеатрай ажал ябуулга хадаа национальна искусствын хүгжэн һалбарһанай бодото жэшээ баримта болоно.

Уран зураашадай уран гарта нарин урлан шадлэй бэлиг туйлалта угаа ехэ. Париж хотодо ЮНЕСКО-гэй штаб байра соо 1982 оной декабрь һарада, СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулһан, «Буряадай заншалта искусство» гэһэн выставкын амжалта тэрэниие гэршэлнэ.

Энэ жэлэй майн 17—20-ой үдэрнүүдтэ Москвада үнгэргэгдэһэн Буряадай литература [ба] искусствын үдэрнүүд манай республикын соёлой улам хүгжэжэ байһые харуулба.

Ажалша хүнэй аша туһада

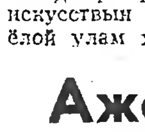

СОЦИАЛИС байгуу[лалтын] али бүхы [...] тын хүгжэжэ байха [...] парти ба правительство [...] гэгээрэл, эрдэм наука, [со]ёл культура хүгж[...] арадай һуудал байдал [...] жаруулха, совет хүн[...] адли тэгшээр хүг[...]жүүлхэ асуудалнуудта айхабтар ехэ анх[арал] хандуулжа байгаа. Иигэжэ Соведүүдэй [...]ной Үндэһэн хуули—шэнэ Конституци [...] тодорхойлон, хэзээдэшье үзэгдөөгүй [...]нүүд болон эрхэнүүдые үршөөн олгоһон [ле]нинскэ национальна политикын, илан [...]һан социализмын шэнэдхэн хубилгахы [...]нэй бодото бэелэлые эгээл эндэ бидэ [...] доор харанабди.

Экономическа болон социальна дэбж[элтын] аша туһые Буряадай ажалшад гүйсэд [...] хэрэглэжэ, тэрээндэнь хүртэжэ байнабди. [...] баян дэлгэр, сэдьхэл дүүрэн ажаһуунаб[ди] [...]жэ бидэ мүнөө хэлэхэ дүүрэн эрхэтэй[бди].

Һүүлэй 15 жэлэй туршада хүдэлмэр[ишэдэй] болон алба хаагшын һарын дунда зэрг[...]лиин хүлһэн 84 процентээр ургажа, 200 [...] түхэригтэ хүрэбэ. Колхознигуудай олзо [ни]лээд дээшэлээ. Энэ хугасаада хүн зоной [...] һуудалай хэрэглэмжые хангалгын хэм[жээн] 4,5 дахин ехэ болоһон байна. Хэрбээ 1923 [он]до республика доторнай 24 врач хүд[элжэ] байһан һаа, мүнөө 2900 болонхой. Физ[куль]тура, спорт, аяншалга хүгжөөхэ талаар [...] юумэн хэгдэнэ. Гүрэнэй болон коопера[тивна] худалдаа наймаанай эд бараанай эр[...] миллиард түхэригһөө дээшээ гаранхай. [...]лаад онуудай үеэр республика дотор [...] гэр байрын бүхы талмай хоёр дахин ур[гаа] һэн байна бшуу.

Жаран жэл! Манай буряад үндэһэ ла[...] хэтын жаргал асарһан, заха хизаар байһан [ню]тагаймнай экономикые, соёлые болон уд[...]ной оюун бэлигые бадаруулан хүгжөөһэн [...] ран жэлэй түүхэ эндэ богонихоноор [...] бэшэгдэбэ. Энэ ехэ хубилалта хадаа [...]даһан Октябриин революциин толо[...] Коммунис партиин, Совет засагай [...]гэн хүтэлбэри доро, аха дүү арадуудай [...] туһаламжаар туйлагдаа. Амжалтаяа ар[...] республикын ажалшадай түүхэтэ ойн[...] дэрые нэрэ солодоо хүрэмөөр угтаха[...] абьяас түгэсөөр ажаллажа байһандаа [...] баясамаар.

Энэ хуудаһые КПСС-эй обкомой лекторнуудэй бүлэг бэлдэбэ.

Буряадай АССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сесси

БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО
...ВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН
ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

...РЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ САГ ...ЖЫН КОМИССИНУУДАЙ БҮРИДЭЛДЭ ЗАРИМ ...ЭДЫ ХУБИЛАЛТА ОРУУЛХА ТУХАЙ

...ядай Автономито Совет Социалис Республикын ...вно Совет нигэжэ тогтообо:

...тат Дубровская Анна Геннадьевнае—Буряадай ...эй Верховно Соведэй Байгаалиие сахин хамгаалха ...галиин нөөсэ баялигуудые гамтайгаар хэрэглэхэ ...иин гэшүүнээр;

...тат Спиридонов Мартемьян Александровичые— ...й АССР-эй Верховно Соведэй Гэр байрын-ком- ...а ажахын, болбосон түхэлтэй болгохо ба харгы ...а комиссиин гэшүүнээр һунгаха.

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...оной июниин 8.

БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО
...ВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН
ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

...ДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СҮЛӨӨЛХЭ ...А ТОМИЛХО ТУХАЙ БУРЯАДАЙ АССР-эй ...ВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗУУДЫЕ БАТАЛХА ТУХАЙ

...адай Автономито Совет Социалис Республикын ...о Совет нигэжэ тогтообо:

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...ые баталха:

...Реничнов Пурбо Эрдынеевичые Буряадай АССР- ...промышленностиин министрэй тушаалhaa ...тухай 1983 оной январиин 4-нэй;

...Иванов Иван Георгиевичые Буряадай АССР-эй ...а промышленностиин министрээр томилхо тухай ...ной январиин 4-нэй;

...Бизюкин Николай Игнатьевичые Буряадай АССР- ...байрын-коммунальна ажахын министрэй тушаал- ...тухай 1983 оной мартын 9-нэй;

...Бахрунов Кудрин Ильичые Буряадай АССР-эй ...ын-коммунальна ажахын министрээр томилхо ту- ...оной мартын 9-нэй.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...оной июниин 8.

БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО
...ВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН
ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

ТОГТООЛ

...РЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ...Ы ГЭШҮҮНИИЕ ҺУНГАХА ТУХАЙ БУРЯАДАЙ ...Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗЫЕ БАТАЛХА ТУХАЙ

...адай Автономито Совет Социалис Республикын ...о Совет нигэжэ тогтообо:

...р Агафонов Иван Сергеевичые Буряадай АССР- ...ховно сүүдэй гэшүүнээр һунгаха тухай Буряадай ...й Верховно Соведэй Президиумэй 1983 оной ян- ...7-ной Указые баталха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...оной июниин 8.

БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО
...ВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН

ХУУЛИ

...РЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ...ЮТАГАЙ СОВЕДҮҮДЭЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН ...ИССИНУУД ТУХАЙ ДҮРИМЫЕ БАТАЛХА ...Ь БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ...РЕЗИДИУМЭЙ УКАЗЫЕ БАТАЛХА ТУХАЙ

...адай Автономито Совет Социалис Республикын ...о Совет нигэжэ тогтообо:

...рядай АССР-эй арадай депутадуудай нютагай ...дэй саг үргэлжын комиссинууд тухай дүримые ...тухай» Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй ...умэй 1983 оной апрелиин 6-най Указые баталха.

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

...н-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
...оной июниин 8.

БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

РЕСПУБЛИКА ДОТОР АВТОМОБИЛИИН ХАРГЫНУУДЫЕ БАРИЛГА БА АШАГЛАЛГЫЕ СААШАДАНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Областной партийна организациин хүтэлбэри доро республикымнай ажалшад КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын тула үүсхэл эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, Совет Буряадай 60 жэлэй ойн һайндэртэ урма зоригтойгоор бэлдэжэ байна гэжэ Буряадай АССР-эй Верховно Совет тэмдэглэнэ.

Табан жэлэй үнгэрһэн хоёр жэлэй хугасаа соо республикын промышленность гол шухала дүнгүүдээр даабаряа дүүргэһэн байна. Сагай уларилай хэды таарамжагүй байгаашье һаань, хүдөөгэй ажалшад һү, үндэгэ, нооһо болон таряан ажалай бусад зарим зүйлэй продукци ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаба.

Автомобилиин харгынуудые барилга ба ашаглалга мэтэ арадай ажахын шухала һалбари нилээд хүгжөөгдөө. Юһэдэхи, арбадахи табан жэлнүүдтэ, мүн энэ табан жэлэй хоёр жэлэй түсэбтэ даабаринуудые республикамнай дүүргэһэн байна. Энэ үе соо 293,7 миллион түхэригэй харгын хүдэлмэри хэгдээ, хатуу хушалтатай харгы замуудай утань 2239 километрээр үргэдхэгдөө, 977,7 километрэй автомобилиин харгы баригдаа, һэльбэгдэн шэнэлэгдээ.

Һүүлэй долоон жэлэй хугасаа соо хатуу хушалтатай 2204 километр харгы капитальнаар заһабарилагдаа, дүн хамта 827 метрэй түмэр-бетон 54 хүүргэ, тэрэ тоодо Баргажан, Түрхэ, Химнэ, Зэдэ, Ехэ ба Бага Амалат, Хёлго мүрэнүүд дээгүүр хүүргэнүүд баригдаа. Сэлэнгэ болон Эрхүү мүрэнүүд дээрэхи хүүргэнүүдэй барилга дүүрэжэ байна.

Харгын эмхинүүдэй үйлэдбэриин-техническэ бааза саашадань хүгжөөгдөө, харгы барилгын ба заһабарилгын хүдэлмэриие хүтэлбэрилгын гуримые нарижуулан һайжаруулха хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ.

Арадай депутадуудай олохон Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүд харгын ажахын асуудалнуудые тодорхойгоор эрхилдэг болоо. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1959 оной апрелиин 7-ной Указтай зохилдуулан, Бэшүүрэй, Хойто-Байгалай, Хяагтын, Ахын ба бусад хэдэн районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй, колхоз, совхозуудай, предприятинууд болон эмхинүүдэй автомобилиин харгынуудые барилгада, заһабарилгада, тэдэниие ашаглалгые һайжаруулгада һомологдоһон мүнгэ зөөриие үргэнөөр ашагладаг болонхой.

Мүнөөнэй үйлэдбэриин хэмжээнэй саг үргэлжэ ургалта, Эдеэ хоолой программа дотор табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэ, хүн зониие транспортаар хангалгые һайжаруулгын шухала байлга, автомашинанууд болон автобусуудай паркын хурдан түргэн ургалта илангаяа хүдөө нютагуудта автомобилиин харгынуудые бүри түргөөр хүгжөөхэ эрилтэ табина.

Республика дотор автомобилиин харгынуудые барилгын эршэ дэлисэ арадай ажахын хүгжэлтын эрилтэнүүдтэ, хүн зоной аша туһада гүйсэд харюусанагүй гэжэ Верховно Совет тоолоно. Техническэ ба транспортно-ашаглалгын үрэ дүнгүүдээрээ харгы замуудай горитой хубинь автомобильнуудай хурдан түргэнөөр ябаха, ехэ ашаа тээхэ арга боломжонуудһаа гээгдэнэ, транспорт болон хүнүүдэй ябалгын аюулгүйе сахиха эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусанагүй. Түнхэнэй, Хэжэнгын, Яруунын, Хурамхаанай болон Прибайкалиин районуудай харгы замууд бүришье хангалтагүй байна.

Хурамхаанай, Хойто-Байгалай ба Ахын районууд мүнөө болотор хатуу хушалтатай харгы замуудаар республикын түбтэй автотранспортна холбоогүй байһаар. 39 колхоз, совхозой түб буусанууд асфальт хушалтатай харгынуудаар холбогдоогүй байха юм.

Арадай депутадуудай олохон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд автомобилиин харгынуудые барилгада, заһабарилгада колхоз, совхозуудые, предприятинуудые, эмхинүүдые хабаадуулха талаар нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абанагүй, олохон ушарта ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр харгы барилгада хабаадуулгаһаа тэдэниие сүлөөлдэг байна. Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй, Сэлэнгын, Яруунын, Хурамхаанай, Прибайкалиин, Улаан-Үдын районуудай колхоз, совхозууд, Улаан-Үдэ хотын эмхинүүд ба предприятинууд харгын хүдэлмэридэ илангаяа һулаар хабаадуулагдана. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указтай зохилдуулагдажа оруулагдаһан мүнгэ зөөри, нөөсэ хэрэгсэлнүүд ниитын хэрэглэмжын автомобилиин харгынуудые барилгада, ашаглалгада хэбаагүйгөөр гаргашалагдана.

Автомобилиин харгынуудые барилгын ба ашаглалгын үйлэдбэриин управлени, Эрхүү—Улаан-Үдэ гэһэн харгын управлени харгы замай хүдэлмэриин шанарые һайжаруулхын тула шухала хэмжээнүүдые абанагүй. Шэнэ харгынуудые барилгада, заһабарилгын хүдэлмэридэ ёһо гуримуудые хазагайруулха ябадал гаргагдана, энээнһээ уламжалан, транспортын хүдэлмэриин ажалай бүтээсэ доошолно, харгыгаар ябалгын аюулгүйе сахиха дүрим эбдэгдэнэ.

Харгын хүдэлмэридэ үгтэһэн шоройе буруугаар хэрэглэхэ ябадал ушарна. Харгы замай эмхинүүдтэ ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, ажалай журамые бэхижүүлхэ, мэргэжэлтэдые түбхинүүлэн хүдэлгэхэ, хамһабариин хүдөө ажахые хүгжөөхэ хүдэлмэри хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ.

Буряадай транспортна управлени харгы замаар ашаа зөөхэ талаар абаһан уялганuудаа жэл бүри дүүргэнэгүй. Энэнь харгын хүдэлмэриин эршэ дэлисые нилээд һуларуулна бшуу.

«Забайкаллес» нэгэдэлэй ой модоной промышленна предприятинууд һалаа мүшэртэй модо ниитын хэрэглэмжын харгы замуудаар зөөжэ, автомобилиин транспортын хүдэлөөнэй аюулгүйе хазагайруулдаг байха юм. Эдэ бүгэдэнһөө уламжалан, харгынууд саг үргэлжэ һандаргагдадаг байна. Зүгөөр харгы замуудые заһабарилгада, һэргээлгэдэ леспромхозууд мүртэйгөөр хабаадалсадаггүй.

Республикын Хүдөө ажахын министерство, олохон колхоз, совхозууд ажахынууд хоорондын автомобилиин харгынуудые хүгжөөлгэдэ, болбосон түхэлтэй болголгодо ёһотой анхарал хандуулнагүй, энэ талаар шухала мүнгэ һомолногүй.

Илангаяа республиканска ба нютагуудай харгы замуудта модон хүүргэнүүдэй орондо саг үргэлжын түмэр-бетон хүүргэнүүд хангалтагүй удаанаар баригдана. Хүүргэ барилга һулаар хүгжөөгдэнэ, зохихо үйлэдбэриин бааза дуталдана.

Харгын хүдэлмэриин хэмжээнэй саг үргэлжэ урган дээшэлжэ байгаашье һаань, һүүлэй жэлнүүдтэ СССР-эй Транспортна барилгын министерствын хүүргэ баридаг эмхинүүдэй зүгһөө подрядна хүдэлмэридэ мүнгэ һомололго, мүн РСФСР-эй Автомобилиин харгынуудай министерствын зүгһөө республикын харгы замай эмхинүүдтэ харгы барилгын техникэ, автотранспорт, түлишэ-түрхилгын материалнуудые, битум, металл, запасной частьнуудые эльгээлгэ эрид хороогдошоһон байна. Харгы замай хүдэлмэрилэгшэдые оньһото техникээр хангалга доогуур хэмжээндэ байһаар, харгы барилгын хурдан түргэнөөр ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангажа шаданагүй.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андроповой захяа заабаринуудай үндэһөөр автомобилиин харгынуудые хурдан түргэнөөр бариха, шанарыень ба ашаг үрыень дээшэлүүлхэ, тэдэниие харууһалгые һайжаруулха, харгын эмхинүүдэй үйлэдбэриин баазые бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ, харгын ажахые хүгжөөлгэдэ арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ зорилготойгоор Буряадай АССР-эй Верховно Совет нигэжэ тогтообо:

1. Бүхы арадай ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхын, Эдеэ хоолой программые бэелүүлхын, хүн зоной ажаһуудалай улам ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые бүри гүйсэд хангахын тула шухала удха шанартай автомобилиин харгынуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гээшэ республикын арадай депутадуудай Соведүүдэй, автомобилиин харгынуудые барилгын ба ашаглалгын үйлэдбэриин управлениин, Эрхүү—Улаан-Үдэ гэһэн автомобилиин харгын управлениин, министерствэнүүд болон албан зургаануудай, предприятинууд ба эмхинүүдэй, колхоз, совхозуудай гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ тоолохо.

Иимэ зорилготойгоор:

харгы бариха талаар арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдэй дүүргэлтые заабол хангаха;

энэ табан жэлэй дүүрэтэр, автомобилиин харгынуудые барилгада, заһабарилгада, харууһалгада 92 миллион түхэриг гаргашалха;

299 километрэй харгы бариха, һэльбэн шэнэлхэ, 3405 километрэй харгые капитальна ба дундуур хэмжээнэй заһабари хэхэ, дүн хамта 2416 метр утатай 28 хүүргэ, тэрэ тоодо 2196 метр утатай саг үргэлжэ хүдэлхэ 27 хүүргэ бариха;

Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр хүүргэ бариад, Улаан-Үдэ хотые тойруулаад, автомобилиин харгы барижа, ашаглалгада оруулха, «Аршаан» курорт ошохын тула Эрхүү мүрэн дээгүүр, Яруунын райондо Хоолой, Хойто-Байгалай райондо Слюдянка голнууд, Подлопатка тосхон шадар Хёлго мүрэн дээгүүр, Хулдата тосхон шадар Зэдэ мүрэн дээгүүр хүүргэнүүдые бариха;

Һахали тосхон шадар Баргажан, Романовка тосхондо Витим мүрэн дээгүүр хүүргэ бариха проектно-сметын документаци зохёохо;

Дабаан-Горхоной нүүрһэнэй уурхай тээшэ харгы бариха;

Северобайкальск — Байкальское, Мөөрөөшэ—Харлан гэһэн автомобилиин харгынуудые барижа, түмэр замые зубшуулан, Северобайкальск—Нижнеангарск—Кичерэ —Шэнэ-Уоян, Юхте дабаан дээгүүр баригдаһан харгые һэльбэхэ, Бургын дабаан дээгүүр гаргадаһан харгые һэльбэн шэнэлжэ захалха.

2. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ харгы барилгын хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ, арадай ажахые ба хүн зониие таһалгаряагүйгөөр хангахын тулада ашаанай болон пассажирска автомобилиин транспортые болбосон түхэлтэй һайн харгыгаар хангаха.

Энэ зорилгоор иигэжэ хараалха:

харгын хүдэлмэридэ 156 миллионһоо бага бэшэ түхэриг һомолхо:

466 километр харгы бариха, шэнэдхэн заһаха, 5340 километр харгыда капитальна ба дундуур хэмжээнэй заһабари хэхэ;

дүн хамта 1257 погонно метр утатай 10 томо хүүргэ бариха;

Духовой нуур—Баргажанай-Адаг гэһэн участогуудта, Кикэ, Романовка, Тэлимбэ, Мухар-Шэбэр, Суулга, Оронго гэһэн һуурин тосхонуудые тойруулан, Заганай дабаанай ба Улаан-Үдэ хотын харгынуудые шэнэлэн заһаха, барилга хэхэ, Бургын дабаанай харгые заһажа дүүргэхэ;

Яруунын райондо Витим ба Хоолой мүрэнүүд дээгүүр, Хориин райондо Худан, Онео голнууд дээгүүр, Мөөрөешэ тосхоной дэргэдэ Сүхэ гол дээгүүр, Һахали тосхоной дэргэдэ Баргажан гол дээгүүр, Хойто-Байгалай райондо Тыя, Сырой Молокон, Холодная, Неручанда, Кичерэ мүрэнүүд дээгүүр хүүргэнүүдые бариха.

Харгы барилгын юрэнхы хэмжээнүүдтэ үндэһэлэн, бодото дээрэнь дүүргэхэ эмхинүүдтэ даабаринуудые хүргэхые, республика дотор харгы барилгые түргэдхэхэ талаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бодото дээрэнь бэелүүлгын хойноһоо шанга хиналта табихые республикын Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

3. Арадай депутадуудай городской, районно, поселково, сельскэ (сомоной) Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд уялгалагдаа гэбэл;

албан зургаануудта хабаатай байһанһаань дулдыдангүй, бүхы эмхи зургаануудай харгы барилгын түсэбүүдые дүүргэлгые саг үргэлжэ хинажа, автомобилиин харгы барилгада ба заһабарилгада автомобильна, харгы ба бусад техникэ хубаарилха талаар хууляар олгогдоһон уялгануудые дүүргэхыень ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табиха;

автомобилиин харгынуудые хүгжөөхэ, тэдэниие абажа байлгые һайжаруулха ба болбосон түхэлтэй болгохо асуудалнуудые Соведүүдэй сессинүүд, гүйсэдхэхэ комитедүүд болон саг үргэлжын комиссинуудай заседанинууд дээрэ үе-үе болоод хаража байха;

харгы барилгын ба заһабарилгын тула, жэлэй ямаршье сагта транспортын ябахада харгын аюулгүй эрхэ байдал байгуулхын тула, газар саг болзортонь жэгдэлжэ һайжаруулхын тула харгы ашаглалгын албанда эрилтэнүүдые шангадхаха;

хүнүүдэй дунда үнгэргэгдэдэг эмхидхэлэй хүдэлмэриин хэмжээе саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ, мэргэжэлтэдэй талаар харгын эмхи зургаануудта хэрэгтэй туһаламжа үзүүлхэ, тэдэниие үйлэдбэри дээрэ тогтоожо хүдэлгэхын түлөө һайн эрхэ байдал байгуулха, автомобилиин харгынуудые бариха ба шэнэдхэн заһаха талаар даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ;

харгышадай түрүү дүй дүршэлые идхан дэлгэрүүлхын, автомобилиин харгынуудые хүгжөөхэ талаар эдэбхитэй хүдэлмэридэ ажалшадые үргэнөөр хабаадуулхын тула хэблэлэй, радиогой, телевидениин арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ.

4. Автомобилиин харгынуудые барилгын ба ашаглалгын үйлэдбэриин управлениие, Эрхүү—Улаан-Үдэ хоёрой хоорондохи автомобилиин харгын управлениие иигэжэ уялгалха:

автомобилиин харгынуудые барилгые, заһабарилгые эмхидхэлэй-техническэ талаар хүтэлбэрилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ, тогтоогдоһон даабаринуудые дүүргэлгые хангаха, харгын хүдэлмэриин үнэ сэнгые доошолуулха ба шанарыень һайжаруулха, үйлэдбэриие үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулха, шэнэ материалнууд ба түхеэрэлгэнүүдые, түрүү арга технологи үргэнөөр хэрэглэхэ. Автомобилиин харгынуудай ашаглалгын шанарые дээшэлүүлхын тула проектнэ хүдэлмэри һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые абаха;

республика дотор харгынуудые ба хүүргэнүүдые бариха талаар түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула үйлэдбэриин баазые саашадань хүгжөөхэ;

бии байгаа харгы барилгын техникэ болон автотранспортые бүри ехэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ;

автомобилиин харгынуудые барилгада ба заһабарилгада предприятинуудай, колхоз, совхозуудай, ажахын бусад эмхи зургаануудай сэхэ хабаадалгые, харгы барилгада хабаадаха талаар тогтоогдоһон даабаринуудые жэнишэдгүйгөөр дүүргэлгые нэтэрүүгээр түйлаха;

харгын эмхи зургаанууд болон һалбаринуудта ажалай журам һайжаруулха, ажалай болбосорол дээшэлүүлхэ, хүдэлмэриин сагай гээлтые хорооно талаар шухала хэмжээнүүдые абаха;

түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө, материально-техническэ нөөсэнүүдые алмахын түлөө профсоюзай организацинуудтай хамта социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, социалис мүрысөөнэй түрүүшүүлые материальна ба сэдьхэл бодолой талаар урмашуулгые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ;

инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, алба хаагшадай болон гол мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдэй шадабариие дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэри тусхай шэглэлтэйгээр ябуулха, институдуудта, техникумуудтэ, профтехучилищада, һуралсалай комбинадуудта бүри олон хүдэлмэрилэгшэдые эльгээдэг болохо.

Механизаторнууд болон харгын ажахын мэргэжэлтэдые тогтоон хүдэлгэхэ зорилгоор гэр байрын ба ажаһуудалай һайн эрхэ байдал байгуулха, харгын эмхи зургаануудай хамһабариин ажахынуудые хүгжөөхэ талаар хэмжээнүүдые бэелүүлхэ;

мүнөө жэлэй тэжээл бэлэдхэлгын ба ургаса хуряалгын эхилтэр, районууд хоорондын холбоондо ба хүн зониие хангалгые һайжаруулгада удха шанартай Зарубино тосхоной дэргэдэхи Сэлэнгэ мүрэн дээгүүрхи паромой гарасые заһажа дүүргэхэ.

5. Автомобилиин гол харгынуудай дэргэдэ амарха газарнуудые, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые болон жолоошод ба пассажирнуудые замда хангахадань хэрэгтэй бусад барилгануудые түхеэрхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые зохеон хараалжа, республикын Министрнүүдэй Соведтэ баталамжада табиха гэжэ Буряадай АССР-эй Госпланиие уялгалха. Автомобилиин харгынуудые барилгын ба ашаглалгын үйлэдбэриин управлени, Эрхүү—Улаан-Үдэ гэжэ автомобилиин харгын управлени, Буряадай АССР-эй Гэр байрын-коммунальна ажахын министерство, Худалдаа наймаанай министерство, «Буркоопсоюз» энэ хэрэгтэ хабаадаха зэргэтэй.

6. Колхозууд, совхозуудай ажахынууд хоорондын автомобилиин харгынуудые тоо бүридхэлдэ абалгые гуримшуулха талаар шухала хэмжээнүүдые абаха, тэдэниие барилгада, шэнэдхэн заһалгада жэл бүри капитальна һомололго хараалха гэжэ Буряадай АССР-эй Хүдөө ажахын министерствые уялгалха.

7. Таза—Уоян ба БАМ-ые зубшаһан автомобилиин харгые бариха тухай асуудалые зүбшэн шиидхэхые, тэдэниие балансдаа абахые РСФСР-эй Автомобилиин харгынуудай министерствые гуйха. Хожомоо Баргажанай голой республикын хойто зүгэй эдеэ хоолой шухала бааза болохо байһан ушарһаа Хойто-Байгалай бүхы хүн зониие, барилгашадые болон ашаглагшадые эдеэ хоолоор хангахын тула энэ заагдаһан харгы шухала юм гэжэ хараадаа абаха;

1984 оной хүдэлмэриин түсэбтэ түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй полигоной болон УПТК-гай баазын барилгые оруулхые, Минвостокстройдо подряд хараалхые;

Буряадай автомобилиин харгын управленидэ ниитын хэрэглэмжын транспортаар ашаа зөөхэ лимидые 2,5 миллион тонно хүрэтэр дээшэлүүлхые;

республикын харгын эмхи зургаануудта автотранспорт, газар малтадаг техникэ болон бусад тусхай машина ба түхеэрэлгэнүүдые ехээр үгэдэг болохо тухай асуудалые хаража үзэхые;

1984—1985 онуудта Минтрасстрой дотор саг үргэлжын хүүргэнүүдые барилга дээрэ подрядна хүдэлмэриин лимидые 3 миллион түхэригтэ, үрэмдэлгэ-тэһэлэлгын хүдэлмэридэ 600 мянган түхэригтэ хүргэхые РСФСР-эй Автомобилиин харгынуудай министерствые гуйха.

8. 1983 ондо Буряадай АССР-тэ жэлэй 6 миллион түхэригэй хэмжээтэй харгын хүдэлмэри дүүргэхэ трест байгуулхые «Росколхозстрой» нэгэдэлые гуйха.

РСФСР-эй Автомобилиин харгынуудай министерствэдэ ба «Росколхозстрой» нэгэдэлдэ эдэ асуудалнуудаар зохихо дурадхалнуудтайгаар хандахые республикын Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

* * *

Автомобилиин харгынуудые саашадань хүгжөөхэ, 1983 ондо, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ажалшадай коллективүүдэй абаһан түсэбүүд болон социалис уялгануудые дүүргэхэ талаар арадай депутадуудай Соведүүд, Буряадай АССР-эй министерство болон албан зургаанууд, колхоз, совхозууд, предприятинууд, харгын эмхи зургаанууд бүхы хэмжээнүүдые абаха бээз гэжэ найдажа байһанаа Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Совет мэдүүлнэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1983 оной июниин 8.

Хилын саанаhаа

ТАСС АПН

Ф. МИТТЕРАНАЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...ИЖ. Францын президент Ф. Миттеран теле... программануудай ...үгэ хэлэхэдээ, орон ...ба уласхоорондын ...дэн асуудалнуудта ...байгаа. 1929 болон ...онуудта болоһон асари ехэ доройтон уналгаһаа хойшо баруунай оронуудта мүнөөнэйхидэл адли нимэ ехэ кризис болоогүй юм гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Нимэ эрхэ байдалда Францын правительство саарһан мүнгэнэй үнын уналгатай, хүдэлмэригүйдэлгэтэй эршэтэ тэмсэл ябуулна.

Уласхоорондын асуудалнуудта тогтоходоо, «Америкын Холбоото Штадуудай ба Советскэ Союзай хоорондохи стратегическэ хүсэнүүд тэнсүү байна» гэжэ Ф. Миттеран мэдэрбэ. Зүгөөр Европодо нимэ тэнсүүри үгы байна, тиимэһээ «американ ракетэнүүдые Европо түбидэ тараан тодхоһоной ашаар» тэрэниие хүсэлдүүлхэ шухала гэжэ президент баталһан байгаа. Францын ядерна хэрэгсэлнүүдые ниитэ стратегическэ хүсэнэй тэнсүүридэ оруулалгые Ф. Миттеран дахинаа буруушааба.

ООН-ой СОВЕДЭЙ СЕССИ

...Ю-ИОРК. Харгалзалгын ...улаар ООН-ой Со... ...абадахи сесси хүдэл... ...дүүргэбэ. 1947 он... ...США-гай мэдэлдэ бай... ...ралшын газар дээрэхи ...ронезидэхи социальна, ...ическа ба политическ... ...зубшэн хэлсэгдэ... ...ронезидэ бэеэ даа...һан ...өөһэдөө өөһэдыгөө ...хо эрхэ олгохо та... ...уласхоорондын эмхиин ...абаһан уялгаяа США ...гүй гэжэ хөөрэл... ...харуулһан байна. ...эрьенүүдһээ холо дэн мянган километр холо оршодог үргэн ехэ газар дайдые хубаарилжа, США-гай стратегическэ аша туһада тэрэниие тааруугаар хэрэглэхэ гээшэ Вашингтоной бүхы политикын гол зорилго болоно гэжэ сесси дээрэ тэмдэглэгдээ.

США-тай «һайн дураараа холбоо тогтооһон» Микронезидэ өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо, экономическа ба социальна хүгжэлтэ дэбжэлтэ түйлаха хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэнэбди гэжэ американ делегадай хэлэһэн үгэ хэзээшье этигүүлбэгүй. США харгалзалгын уялга үүргые колониальна ба колониальна шэнжэтэй уялга үүргэээр оролдоно гэжэ Маршаллова аралнуудай ниитын хүдэлмэриин министр Ч. Домник хэлэбэ.

Холбоото Штадууд Номгон далай дээрэхи аралнуудые сэрэгэй-стратегическэ хэрэм болгохые, тэдэниие дай жүрөөдэһэн зорилгонуудтаа хэрэглэхые оролдодог байна. Тиихэдээ тэндэ сэрэгэй баазануудые улам үргэдхэнэ гэжэ Микронезиин ба ниитын бусад олон эмхинүүдэй түлөөлэгшэд үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Англи болон Францын дэмжэлгэтэйгээр Холбоото Штадууд баадхажа абхуулһан сессиин үрэ дүнгүүдэй документнүүдые Советскэ Союзай делегаци буруушааһан байгаа. Микронезидэ хабаатай гол шухала асуудалнууд тухай эдэ документнүүд дотор юуншье хэлэгдээгүй гэжэ совет түлөөлэгшэ В. Л. Олеандров мэдүүлбэ. Микронезиин арад зоной эрхэ сүлөөтэй, бэеэ даа...һан байдалтай болохыень түйлаха гээшэ Соведэй гол зорилго болоно гэжэ СССР-эй делегат хэлээ.

БУРУУШААЛГЫН НЭЭМЭЛ БЭШЭГ

ТОКИО. Эб найрамдалай түлөө хүдэлөөе буруу һүргэхые Японой правительствын оролдожо байһые буруушааһан нээмэл бэшэгые ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хорихын түлөө уласхоорондын конференциин бүлэг эмхидхэгшэд ороной гэгээрэлэй министр Мицио Сэтоямада эльгээбэ. Энэ конференци август һарада Хиросима болон Нагасаки хотонуудта үнгэргэгдэхэ байна.

Эб найрамдалай түлөө тэмсэл ороной олонхи хүн зоной «һанал бодолые элирхэйлэн харуулнагүй», имагтал зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүдэй аша туһада харюусана гэжэ Японой засагаархид тэмдэглэнэ.

Ном һудар гаргагшадай жүрөөдэһэн түхэл шэнжэтэйгээр номуудаа хубилгажа бэшэхыень буруушааһан хүдэлөө үргэнөөр ябуулхыень уласхоорондын конференци эмхидхэгшэд олонниитые уряалһан байна.

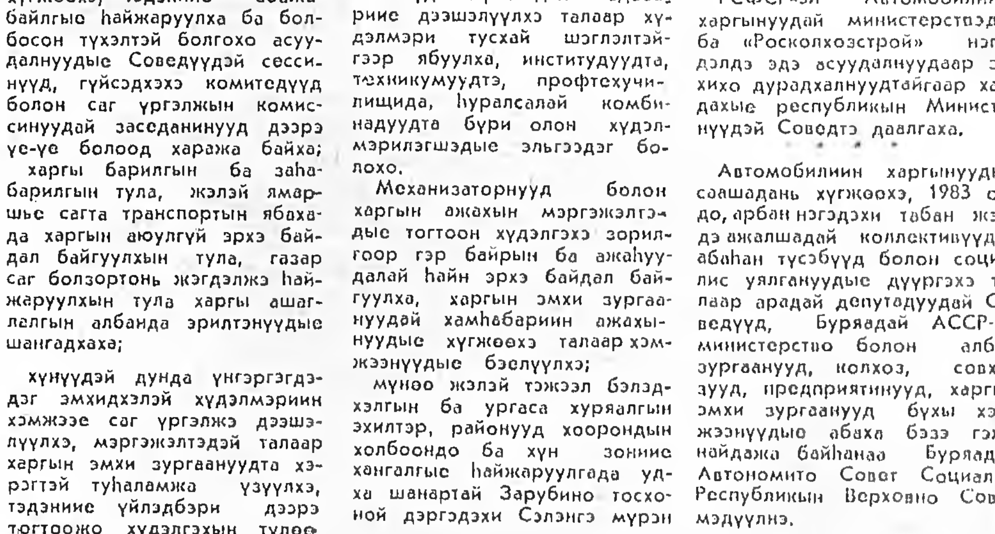

Гвинейн ниислэл Конакри хотодо Советскэ Союзай туһаламжаар баригдаһан эрдэм шэнжэлгын түб һаяхан нээгдэбэ. Энэ Африкын түби дээрэ тиимэрхүү шэглэлтэй эгээл томо эмхи зургаан болоно. СССР-эй эрдэмтэдэй хабаадалгатайгаар эндэ эрдэмэй хэдэ хэдэн шухала асуудалнууд шиидхэгдэхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Конакри хотодо Советскэ Союзай туһаламжаар бариһан эрдэм-шэнжэлгын түбэй байшан.

КОНСЕРВАТИВНА ПАРТИИН ИЛАЛТА

ЛОНДОН. Британиин аралнууд дээрэ болоһон парламентын һунгалтын үедэ консервативна парти илалта түйлаа. Орон доторхи экономическа байдалай улам хүндэ хүшэр боложо байһанһаа, мүн американ далита ракетэнүүдые энэ жэлэй һүүл багта Англиин газар дээрэ тараан тодхохые бэлдэжэ байһанһаа уламжалан, зонхилхы партиин нэрэ хүндын унажа байһан дээрэһээ Тэтчерэй кабинет энэ һунгалтые болзорһоонь урид соносхоһон байгаа.

Даб дээрэ абтаһан мэдээнүүдэй ёһоор, һунгалтын дүнгүүдээр тори общинануудай палатада 396 һуури (650-һаа) эзэлһэн байна. Гол оппозиционно парти—лейбористэ парти 210 мандат абаа.

Буряадай АССР-эй 60 жэл

ЭХИ ТАБИҺАН ТҮРҮҮШЫН ОРДЕН

Хандала нютагта түрэһэн, ажаһууһан ба ажаллаһан, район доторoo эгээл түрүүлэн ордендо хүртэһэн Сынду Иосифовна Дархановае нютагаархиниинь дурсадаг юм. Теэд түрэл нютагайнгаа түүхын хуудаһа түрүүлэн ираһан ордентo эхэнэр юундэ мартагдахань һэм даа. Кремль соо Михаил Иванович Калинин буряад һаалишан эхэнэртэ «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орден өөрөө барюулһан байна бшуу.

Табяад он хүрэтэр Хандала нютаг гэжэ байгаагүй юм. Харин хоорондоо 1—1,5 километр зайтай долоон лэ һуурин байһан. «Худариин талын буряадуудай ажабайдалһаа хуудаһанууд» гэжэ ном соогоо Б. П. Махатов тэрэ үеын байра байдал тухай иигэжэ бэшэһэн байдаг. «Хэрбээ хэдэн арбаад жэлээр хойшоо тэхэрижэ, юрын буряад һуурин харабал, шагаабаридаа шэлэй орондо малай сууха татаһан нара налшагар, харанхы, үмхиршэһэн гэрхэнүүдые хараха һэмди. Доторнь шубуун дэн носохо. Зосоонь таһалгашье гэжэ үгы һэн. Гэр соонь орохотой адли, тооһо шоройдоо даруулшаһан һээеытэй набтархан модон шэрээ үзэгдэхэ»...

Хаанта засагай үеын хүнүүдэй ажабайдал хүшэр хүндэ, зол жаргалгүй һааб даа. Нютагай эхэнэрнүүдэй хахадынь шахуу дүшэ наһа хүрэнгүй наһа барадаг һэн. Тулюур эдеэ хоол, ариг сэбэрые сахидаггүй байдал, медицинскэ бишыханшье туһаламжын үзүүлэгдэдэггүй байһан ушарнууд айхабтар хатуу хойшолонтой байгаа бшуу. Иимэ байдалые хоёр нюдөөрөө хаража байһан Худариин талын тайшаа З. Хамаганов гэдэг хүн зонойнгоо бодото байдал тушаа мэдээсэхэдээ, «хүн зомнай айхабтар үгытэй ядуу байдалда оронхой байна» гэжэ тэмдэглэһэн байха юм.

Совет засагай тогтоогдоходо, Хандалын талада шэнэ байдал шэлжэн ерээ. Хүдөө ажахын түрүүшын коммуные хандалынхид «Шэнэ байдал» гэжэ нэрлэһэн юм. Мүнөө ажалай ветеран, тиихэдэ арбан зургаан наһатай хүбүүхэн ябаһан Харлампий Родионович Маласов Хандалын түрүүшын тракторист бэлэй. Тэрэ 1941 ондо армиин албанда татагдаад, пулеметно ротын сержант болоод ябахадаа, партиин гэшүүн болоһон юм. Амгалан байдалай үедэ бригадир, колхозой түрүүлэгшэ, совхозой отделениие эрхилэгшэ ябаһан Харлампий Родионовичой бүхы ажабайдал түрэл Хандаладаа үнгэржэ байдаг. Тэрэнэй энгэрэй дайшалхы шагналнуудтай зэргэлээд, Ажалай Улаан Тугай «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденууд ялардаг.

Шэн габьяатай ажалай түлөө олон хандалынхид орден, медальда хүртэһэн aаб даа. Мэдээжэ механизатор Лаврентий Заяханович Моксонов — Октябриин Революциин, комбайнер Александр Владимирович Тыхенов Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагданхай. Бусадшье малшад, таряашадай шагналнууд яашаха бэлэй. Зүгөөр бултыень эндэ тоолохын аргагүй.

Сэхыень хэлэбэл, Хандала — юрын лэ һуурин. Хандалынхид — баһал юрын совет хүнүүд. Хандалада мүнөө ялагар салагар байшан гэрнүүд зурыдаг. Хандалын совхозой отделени СССР-эй 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ туйлаһан амжалтануудайнгаа түлөө КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта хүртоо һэмнай.

Үнгэрһэн дайнда ами наһаяа үгэһэн сэрэгшэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан хүшөөгэй дэргэдэ баяр ёһололой митинг Хандалада Илалтын үдэр — Майн 9-дэ болоо. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда энэ нютагһаа мордоһон 131 хүнэй 66-ниинь һөөргөө бусажа ерээгүй юм.

Дайнда һаһа барагшадай дунда табан аха дүүнэр Мункоевуудай нэрэ мүнхэл. Эгээл аха Антониинь колхозой түрүүлэгшэ, хоёрдохи хүбүүн Василинь Корсаковай һургуулиин директор байгаа. Удаадахи хүбүүд Балай Ананий хоёр багша, механизаторнууд һэн. Харин одхон хүбүүн Алта гэдэгынь һургуулиин партын саанаһаа бодожо, сэрэгэй албанда мордоһон байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалхын түлөө хандалынхид эрэлхэгээр тэмсэһэн юм. Ленинград шадарай тулалдаанда Борис Егорович Бухацаев шалгараа һэн. Түүлгэн аадарай түлэг дунда тэрэ партиин гэшүүн болоһон намтартай. Ульян Афанасьевич Ишигенов Варшавые, Александр Урбанович Дарханов Прагые сүлөөлэлсэһэн байна. Х. М. Тыхенов, А. М. Тыхенов, И. А. Ишигенов гэгшэд Сталинград, Киев, Ригэ, Москва, шадар тулалдаһан юм.

Эрдэмэй кандидат Иван Афанасьевич Ишигенов Буряадай хүдөө ажахын институтда мүнөө багшална. Теэд тэрэ Хандалаһаа нэрлэгдэхэ гансахан эрдэмтэ бэшэ aаб даа. Киргизэй гүрэнэй университедэй кафедрые эрдэмэй доктор Н. А. Соктоев хүтэлбэрилнэ. А. Д. Николаев, Ю. В. Мункоев, В. Б. Махатов гэгшэд мүн лэ Хандалаһаа гараһан эрдэмтэл гэшэ.

Саашадань хэлэбэл, дээдэ һургуулитай хандалынхидые дурдаһанай дэмы хаш. Бусад нютагуудтал адли гэндэ агрономууд, багшанар, инженернүүд, Совет Армиин офицернүүд олон ургажа гараанхай, уурхайһаа үдэжэ ниидэһэн дальбараа шубуудтал дэгжэнхэй юм. Ямаршье сагта түрэлхидынь үхи хүбүүдээ хүлеэжэл һуудаг заншалтай.

Үбгэ эсэгэнэрэйнь туйлаһан нангин хэрэг, баян намтар тухай залуу үетэндэ хөөрэжэ үгэхэдэ туһатайнь элитэ. Нютагайнгаа хүнүүд, хандалынхид тухай эндэ бэшэхэдээ, байгуулһанаа дайн сэрэгтэшье, ажал хүдэлмэридэшье хамгаалжа шададаг шанар шэнжээрнь омогорхоноб.

А. ХАЛТУЕВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.
Кабанскын район.

БАЯРТА МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

Эрхүү хотоһоо Буряадай гүрэнэй багшанарай институтда баяртай хэдэн мэдээсэл абтаба. А. А. Ждановай нэрэмжэтэ Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй дэргэдэхи эрдэмэй шатануудые олгуулдаг тусхай соведэй зүблөөн дээрэ кандидадай диссертациин хэдэн хамгаалалга болобо гэжэ мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. Диссертацинууд бултадаа Буряадай гүрэнэй багшанарай институдые дүүргэгшэд юм. СССР-эй түүхын кафедрын ахамад багша С. В. Евдокимова эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэридэ олохон жэлээ зорюулаа. «XVIII зуун жэлэй һүүлэй — XIX зуун жэлэй түрүүшын хахадай үедэ Забайкалиин хотонуудай социально-экономическа хүгжэлтэ» гэһэн темэтэй диссертаци тэрэнэй хүдэлмэриин дүн болоно. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Москвагай багшанарай институдай профессор В. Г. Тюкавкин, Эрхүүһээ доцент Л. М. Дамешек гэгшэд диссертациин хүдэлмэриие шэнжэлэн үгэ хэлэхэдээ, С. В. Евдокимовагай эрдэмтэ шэнжэлгэдэ үндэр сэгнэлтэ үгөө.

Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай бүгэдэ ниитын түүхын кафедрын багша Д.Д. Хуташкеева тэрэл соведэй зүблөөнэй үедэ «МН[...] эй социалис индустрижү[...]гын дэбжэлтын үедэ (1960 [...] 1980) совет болон монгол[...]луушуулай харилсаа холбо[...]ной хүгжэлтэдэ ВЛКСМ-эй [...] Монголой Ревсомолой үүр[...] гэһэн диссертаци хамгаал[...]

СССР-эй Наукануудай а[...]демиин Сибириин отделени[...] Буряадай филиалай нии[...] эрдэмэй институдай [...] хын таһагай эрдэмтэ хү[...] мэрилэгшэ Н. В. Николае[...]гай диссертаци «8-дахи, [...]дэхи табан жэлнүүдэй үе[...] Буряад ороной хүдөө а[...]хын хүгжэлтэ» гэжэ нэр[...]

Новосибирскһээ үшөө н[...]гэ баяртай мэдээсэл абт[...] Тэндэ СССР-эй АН-эй Си[...]риин отделениин түүхын, [...]лософиин болон филолог[...] институдта эрдэмэй сове[...] зүблөөн болобо. Буряа[...] гүрэнэй багшанарай инст[...]дай СССР-эй түүхын ка[...]рын ахамад багша С. Ш. Б[...]маев «Ажабайдалда зал[...]шуулай шударгы, урагшаа [...]наатай шэглэлые байгуул[...] хүдэлмэриин болон эрхэ [...]пиин үүргэ» гэһэн диссер[...]циия хамгаалба.

И. ЯРНЕВСКИЙ,
Буряадай гүрэ[...]
багшанарай институда[...]
доцент.

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

УРИЛДААНАЙ ХАРГЫ ДЭЭРЭ

РСФСР-эй болон СССР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадануудай жэлдэ республикымнай хүнгэн атледүүд ехэ амжалта, илалтануудые туйлажа байна.

РСФСР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөн Краснодар хотын «Динамо» бүлгэмэй стадион дээрэ боложо, 70 гаран область, хизаар болон автономито республиканууда мянгаад хүнгэн атлет хабаадахадаа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэн байгаа.

Түгэсхэлэй мүрысөөндэ манай республикын хүнгэн атледүүд ехэ амжалта туйлаа гээд тэмдэглэлтэй. Уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Виноградова долоон зүйлөөр мүрысэхэдөө, 6443 очко абажа, Спартакиадын чемпионка болобо. Тэрэ өөрынгөө эгээл эрхим үрэ дүнгые 200 гаран очкогоор үлүүлһэн байха юм. РСФСР-эй габьята тренер Б. В. Мироманов энэ амжалтадань ехэ габьятай.

Уласхоорондын классай спортын мастер Т. Позднякова 3000 метрэй урилдаанда мүнгэн медаляар шагнагдаа. Уласхоорондын классай спортын мастер А. Костецкий, спортын мастер Е. Ситникова гэгшэд гурбадахи һууринуудта гараһан байна.

Шангай һууринуудые эзэлһэн эдэнэртэй хамта уласхоорондын классай спортын мастер П. Яковлев, спортын мастернууд О. Рымарева, В. Ковалев, Г. Темников РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, СССР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын июниин 17—20-до Москвада үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадахаяа һорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

* * *

РСФСР-эй болон Грециин суглуулагдамал командануудай нүхэд ёһоной мүрысөөн Афина хотодо болобо. Россиин Федерациин командада ороһон манай республикын түлөөлэгшэ — уласхоорондын классай спортын мастер Павел Яковлев эндэ 1500 метрэй урилдаанда илажа, алтан медаляар шагнагдаа. 800 метрэй урилдаанда тэрэ хоёрдохи һуури эзэлһэн байха юм.

Суута совет спортсменүүд, аха дүүнэр Георгий болон Серафим Знаменскинуудай дурасхаалда зорюулагдаһан уласхоорондын заншалта 26-дахи мүрысөөн Москвагай Лужникидэхи В. И. Ленинэй Түбэй стадион дээрэ болобо. Арба гаран гүрэнэй хэдэн зуугаад хүнгэн атледүүд энэ мүрысөөндэ хабаадажа, үндэр үрэ дүнгүүдые харуулһан байгаа.

Уласхоорондын классай спортын мастер Павел Яковлев 1500 метртэ урилдахадаа, 3 минута 39, 10 секунда саг харуулжа, илалта туйлаад, дурасхаалта шангуудай нэгэндэ хүртэбэ. Энэ хадаа нютагаймнай бэлигтэ урилдаашанай ехэ амжалта гээшэ.

* * *

Хүнгэн атлетикээр Олимпиин наадануудай урда тээхи недели ГДР-эй ниислэл — Берлин хотодо үнгэргэгдэбэ. СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, спортын мастер Евгения Ситникова 1500 метртэ урилдахадаа, 4.12,0 минута саг харуулжа, дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

* * *

Эдиршүүлэй дунда хүнгэн атлетикээр шэлэн абалгын мүрысөөн Симферополь хотодо болобо. Манай республикын «Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэд Т. Гуринова, В. Шевляков гэгшэд 3000 метртэ урилдахадаа, 4-дэхи, 5-дахи һууринуудта гараба. Тиигэжэ тэдэнэр Вильнюс хотодо эхилһэн СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадажа байна.

* * *

Эдиршүүлэй дунда хүнгэн атлетикээр «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россин Соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Адлер хотодо үнгэргэгдэбэ. 200 гаран спортсмен энээндэ хабаадаһан байгаа. Спортын мастерта кандидат Татьяна Гуринова 1500 метртэ урилдахадаа илалта туйлаба. Светлана Манзурова 400 метртэ 59,0 секунда саг харуулжа, 4-дэхи һуури эзэлээ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Надежда Виноградова (зүүн гарһаа) дүү басаган Татьянатаяа хамта һорилто хэжэ байна.

В. ПЛУТТЫН фото.

ДАБШАХАЯА БОЛИҺОН «ЛОКОМОТИВ»

Футболоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө «А» классай хоёрдохи лигиин дүрбэдэхи зонодо наададаг команданууд зургаадахи уулзалгануудаа үнгэргэбэ. Тэрэнэй дүнгүүдые шэнжэлэн харахада, энэ жэлдэ эршэтэй шангаар, холын хараатанаар наадажа эхилһэн Красноярскын «Автомобилистын» Владивостогой «Луч» командада айлшаалхадаа, талмайн эзэдые 4:1 гэһэн тоотойгоор илаһан ушарые онсолон тэмдэглэлтэй. Зоно соогоо түрүүлжэ ябагша нүгөөдэ команда — Омскын «Иртыш» — Ангарскда «Ангаратай» тэнсэбэшье, адли баһа 10 очкотой боложо, урагшаа дабшаһан зандаал. Тиихэдэ Новокузнецкын «Металлург» Благовещенскын «Амурые» 2:1 тоотойгоор шүүбэ. Эрхүүгэй «Звезда» Тюмениин «Геологтой», Комсомольск-на-Амуре хотын «Амур» Томскын «Манометртэй» тэнсээ. Нааданайнь дүн —0:0. Тиихэдэнь манай «Локомотив» Баруун-Сибирьһээ нэгэшье очкогүй бусажа ерэхэнь. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ Новосибирскын «Чкаловец» командатай уулзахадаа, 0:2 гэһэн тоотойгоор ээлжээтэ удаагаа алдаа бшуу. Сэхынь хэлэхэдэ, шүүхэ аабза гэжэ Улаан-Үдын футболдо дуратайшуул хүлеэгээгүй юм. Тиимэ үндэһэншье үгы. Дүй дүршэлтэй тренер В. Зубаревичэй һаһа бараһанһаа хойшо, командын жолоое шанга бариха, тэрэниие шадамар бэрхээр оүридүүлхэ хүн олдоогүй байһаар. Энэ хабарһаа эхилжэ, командатай хүдэлжэ захалһан В. Вознюгай богони саг болзор соо ехэ хубилалтануудые бэелүүлжэ бираагүйнь гайхалтай бэшэ. Тиимэһээл сезоной эгээл эхиндэ «Локомотив» өөрынгөө талмай дээрэ хоёр удаа алдажа (түрүүн Тюмениин «Геологто» удаань Омскын «Иртыштэ»), харагшадай урмые нилээд хухалаа һааб даа. Һүүлдэнь Благовещенскда талмайн эзэдтэй 1:1 гэһэн тоотойгоор тэнсэжэ, ами абаһан гээшэ. Иимэ болохолоороо, «Локомотивнай» хоёрдохи жэлээ урагшаа дабшахаяа болёод байна бшуу. Эгээ мүнөө үедэ нэгэшье илалта туйлаагүй. Рубцовскын «Торпедо» командатай тон адли һүүлшын 13-дахи ба 14-дэхи һууринуудые хубаалдана. Бирагүйл байдалда оронхойл!

Саашадаа команда яажа наадаха түсэбтэйб, урагшаа дабшаха хүсэлтэй юм гү, али «Локомотивнай» иигээд зогсохо юм гү гэхэ мэтэ асуудалнууд республикымнай футболдо дуратайшуулые халуунаар һонирхуулна гээшэ. Эдэ асуудалнуудта хэн харюусахаб?

Харин мүнөө дээрээ ямаршье найдалгүйгөөр «Локомотив» командынгаа ээлжээтэ наадыень хүлеэхэл болоно бшуубди.

А. ЖАЛСАНОВ,
журналист.

ИЮНИИН 10-най БАЙДАЛААР ЗОХЕОГДОҺОН 4-дэхи ЗОНЫН КОМАНДАНУУДАЙ НААДАНАЙ ТАБЛИЦЫЕ МҮНӨӨ УНШАГШАДАЙНГАА АНХАРАЛДА ДУРАДХАХАМНАЙ:

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Алдаа	Бүмбэгэ	Очко
«Автомобилист»	6	4	2	0	12—6	10
«Иртыш»	6	4	2	0	12—6	10
«Динамо»	5	4	0	1	11—5	8
«Геолог»	6	3	2	1	10—4	8
«Металлург»	6	3	1	2	12—11	7
«Ангара»	6	2	2	2	7—6	6
«Чкаловец»	6	2	1	3	8—9	5
«Звезда»	6	1	3	2	7—7	5
«Манометр»	6	1	3	2	5—8	5
«Амур» Благов.	5	1	2	2	5—8	4
«Луч»	5	1	2	2	5—8	4
«Амур» Кс.	5	1	2	2	4—7	4
«Локомотив»	5	0	1	4	3—9	1
«Торпедо»	5	0	1	4	3—10	1

ХАРГЫДАА ҺЭРИМЖЭТЭЙ ЯБАЯ

1983 оной табан һара үнгэрбэ. Энэ үе соо республикын харгы замууд дээрэ жолоошодой гэмээр тохёолдодог гэнэ усалай тоо, баримта хаража үзэхэдэ, үшөөл ехэ юумэн хэгдэхэ байна гэжэ нэн түрүүлэн тэмдэглэлтэй. Юуб гэхэдэ, харгыгаар ябаһан зарим жолоошод өөһэдөө харгын дүрим эбдэхэһээ гадна хайран техникэ һалгана, хүн зондо гай гашуудал асарна ха юм. Республикын харгы замууд дээрэ эдэнэрэй гэмээр гэнэ усалай тохёолдохогүйн тула предприяти, эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон олониитын түлөөлэгшэд эмхидхэлэй болон ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри хаа хаанагүй ябуулха ушартай бшуу. Харгын аюул сахиха асуудал хадаа хэдэн бүлэгһөө бүридэнхэй. Энэ асуудалые бултадаа зүбшэн хэлсэжэ, хаана, юунэй хэгдэхэ, юунэй дутуу дунда байһые элирүүлхэ гэһэн зорилго бидэнэй урда табигдана. Тиигээгүй һаамнай, харгы дээрэ тохёолдодог усалай үсөөрхэгүйнь мэдээжэ ха юм. Һэргылэмжын хүдэлмэриин гол шухалань юун болоноб гэхэдэ, нэн түрүүлэн харгыда гараһан машинануудай саг болзор соогоо гэдэргээ гэхэ гү, али гараждаа бусажа ерэһые наринаар шалгажа байха ёһотой бологдоно. Хоёрдохёорнь, авто-ажахы болон колхоз, совхозуудай жолоошодой дунда һэргылэмжын болон ойлгуулламжын хүдэлмэри таһалгаряагүй ябуулха уялгатай гээшэбди. Экээнһээ гадна жолоошод аян замда гарахынгаа урда тээ, мүн һүүлдэнь медицинскэ шалгалта гарана гү, али үгы гү гэжэ автопредприяти болон ажахынуудта бии болгогдоһон ниитын түлөөлэгшэдэй комисси таһалгаряагүй хинан шалгажа байха ёһотой. Мүн ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд, ниитын инспекторнуудэй хэһэн тэмдэглэл, заабаринуудые саг үргэлжэ хаража, жолоошодой дунда тусгаар хөөрэлдөө хэжэ байха ушартай.

Эндэ хэлэгдэһэн дүримүүдэй хахадыньшье дүүргэдэнгүй, эбдэрхэй машинанууд, үсэгэлдэрэй мангартай жолоошод харгы дээрэ гарахадаал заатагүй усалда ороно ха юм.

Һүүлэй мэдээнэй ёһоор, республикын арбан дүрбэн, тэрэ тоодо хотын хоёр райондо харгы замууд дээрэ үзэгдэдэг авариин тоо урда жэлнүүдэйхиһээ олон болоһон байба. Тиихэдэ Зэдын, Ахын, Хойто-Байгалай районуудта усалда ороһон жолоошодой тоо бүришье һаа олошороо.

Харгын дүрим эбдэһэн жолоошодой диилэнхи олониинь нэгэ гээ һаа һогтуу, үгы гэбэл, машинаяа үлүүсэ түргөөр ябуулһан дээрэһээл усалда ороно гэжэ статистикын мэдээсэл хаража үзэхэдэ, эли болоно. Эдэ бүгэдые жолоошон бүхэн һайн мэдэбэшье, усалда ороно, авари хэнэ. Энэмнай юун бэ? Жолоошоной зүгһөө харгын дүрим тоохогүй гэһэн һэдэлгэ гаргаһан ябадал болоно гү, али тэрэнэй журамгүйһөө болоно гээшэ гү?

Хэнэйшье мэдэһээр, аян замда ябаһан эрхим жолоошод хэзээдэшье жураамаа алдадаггүй, саг соогоол шухала даабариаа дүүргэжэ ерээд лэ байдаг шуу. Нүгөөдүүлынь гэхэдэ, нэгэндээ нэтэрһэн залуушуул гэрһээ мултарбал, харгыдаа архи ууха гү, али машинаяа хэмһээ үлүү түргөөр гүйлгэжэ гарахадаа, яаха аргагүй усалда ородог бшуу. Иимэшүүл харгыгаар ябахадаа, хэды ехэ гарза хохидолдо ажахыгаашье, өөрыгөөшье (үмсын машинатан) оруулна гээшэб! Эдэ бүгэдэ хадаа гүрэнэй автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэдэй һанаае зобоодог болоһоор үнинэй.

Һогтуугаар машина жолоодожо ябагшадай гэмээр нэгэ удаа 3—4 хүнэй, заримдаа олоорооше усалда ороһон ушарнууд бии. Жэшээнь, «Госкомсельхозтехника» нэгэдэлэй, Ой модоной ажахын министерствын, «Забайкаллес» нэгэдэлэй, Түлишын промышленностиин министерствын мэдэлэй жолоошод үнгэрэгшэ жэлэй туршада хэнһээшье олон авари хэһэн гэжэ элирбэ. Эндэһээ тобшолол хэхэдэ, дурсагдагша зургаануудай авто-ажахыда хүдэлдэг жолоошодой олонхидынь лэ архиншад байгаа бшуу. Жэшээнь, «Забайкаллес» нэгэдэлэй 86 жолоошод һогтуугаар машинадаа һуужа ябаһан байна. Тиихэдэ Хүдөө ажахын министерствын аяар 753 хүн һогтуугаар машина жолоодожо ябаһаар, ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ, ниитын түлөөлэгшэдтэ баригдажа, эрхээ хаһагдаһан байна.

Һүүлэй шалгалтын ёһоор, «Госкомсельхозтехника» нэгэдэлэй нэгэдэхи предприятиин, Улаан-Үдын хоёрдохи автотранспортна предприятиин, Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын, «Бестужевский» Байгал-Худариин, Эрхирэгэй, «Заречный» совхозуудай, Онохойн модоной комбинадай, Гусиноозерскын ГРЭС-эй жолоошод мүнөөдэр хүрэтэр һогтуугаар машина жолоодожо ябаһан байба ха юм.

Хаана, али предприяти, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, ниитын түлөөлэгшэд харгын дүрим сахихын хойноһоо шанга эрилтэ, шалгалта хэһэн байнаб, тэндэл жолоошодой дунда ажалайнь журам хараа байса һайжарһан, усалда орогшодой тоо нилээдгүй үсөөрһэн байха юм. Тэдэнэй дундаһаа Буркоопсоюзай автобазые, Гэр байрын-коммунальна ажахын министерствын, «Бурятавтодор» управлениин, республикын Соёлой министерствын автобазануудые нэрлэлтэй.

Тэрэшэлэн харгын дүрим эбдэһэн жолоошодтой хамта, ябагаар ябагшадай харгы дээрэ хэды шэнээн аюул тохёолдуулһые хаража үзэлтэй. Эдэнэрнай эгээл журам муу[...] харгын дүрим тоодоггүй [...]нүүд болоно. Эдэнэр [...] хүндэлэн гарахадаа, тар[...]гаа хазайһан тээшэ гэхээр, [...]жуу тээшээ эрьежэшье [...]рангүй, урагшаа шуумай[...] гуримтай. Эгээл эндэ түр[...]гөөр ябаһан жолоошод [...]гаад машинаяа тэрэ зуура [...] соожо үрдихэ гээшэб! [...] тиихэдэ һогтуу ябагшадай [...]ришье ехэ аюулда ород[...]гынь мэдээжэ ха юм. [...]даа тэдэнэр харгы хүндэ[...] гарахадаа, һэримжэтэй, [...] гоомжотой байгаа һаа, [...] энхэ, амиды мэндэ [...]һэн шуу. Үнгэрһэн үе [...] һогтуугаар ябаһан 85 хүн [...]шинада дайруулжа, наһа [...]раа ха юм. Бүхы дээрээ ре[...]публика дотор хэдэн зуу[...] хүн усалда ороһон [...] Эдэнэрэй хахадһаа олон[...] ябагашуул болоно.

Энээнһээ гадна үмсэдэ[...]шинатай бологшод тухай [...]дэн үгэ хэлэлтэй. Гүрэнэй [...]шина жолоодожо ябаг[...] элдэб хиналта, шалгал[...] ородог гээшэ. Харин [...]дөө машинатай бологшод [...]гаһан алдуу, эндүүгэйнгээ [...]лөө өөһэдөөл харюусаха [...]той бшуу. Республикын [...]гы замууд дээрэ үзэгд[...] авариин диилэнхи олон[...] эдэнэрэй, илангаяа мото[...]лаар дура зоргон [...] гүйлгэгшэдэй, гэмээр б[...]һон байдаг. Мотоциклист[...] һүүлэй үедэ хэтэршоо, [...] гэржэ ерэхэдээ, эдэнэр [...] мэргүй мотоциклаар, [...] жолоодохо үнэмшэлгэгүй [...] харгы дээгүүр шуумай[...] болоо ха юм.

Эдэ бүгэдэнһөө тоб[...] хэхэдээ, гүрэнэйшье, мү[...] сэдөөшье машинатай [...]һон жолоошод, мотоци[...] нүүд хаанашье ябахадаа [...]гын дүрим наринаар са[...] өөһэд өөһэдынгөө мэр[...] шадабарие дээшэлүүлхэ[...] һоһоо үдэр бүри орол[...] байха зэргэтэй болоно. [...] хэдэ предприяти, колхоз, [...] хозуудай хүтэлбэрилэгшэд [...] рэнэй техникэ даалгажа [...] хэдөө, машина, техни[...] эзэн ёһоор хандаха, харг[...]да гамтайгаар абажа [...] эрилтэ жолоошодто, [...] заторнуудта табиха, [...] дэнэйнгээ жаяг журам [...] доо шалгажа байха [...] үдэр бүри бэелүүлдэг [...] һаань, бүришье һайн [...] бэлэй гэжэ һанагдана.

Н. СЕМ[...]
Буряадай АСС[...]
Дотоодын хэрэгүүд[...]
министерствын ГАИ[...]
хүдэлмэрил[...]

СТУДЕНТНЭР МҮРЫСЭБЭ

Студентнэрэй спартакиадын хэмжээн соо хүнгэн атлетикээр «Буревестник» бүлгэмэй мүрысөөн Улаан-Үдэ хотын дээдэ һургуулинуудай факультедүүдэй хоорондо үнгэргэгдэбэ.

Эрэшүүлэй дунда БГПИ-гэй физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй команда (хүтэлбэрилэгшэдынь О. Г. Очиров, В. И. Бражник) түрүү һуури эзэлээ. ВСТИ-гэй машина бүтээлгын факультедэй команда хоёрдохи, энэл институдай механическа факультедэй команда гурбадахи һууринуудта гараа.

Эхэнэрнүүдэй дунда физкультура болон спортоор деканай орлогшо С. П. Вишняковой хүтэлбэрилһэн ВСТИ-гэй технологическа факультедэй команда БГПИ-гэй хүнгэн атледүүдые хойно орхижо түрүүлээ. Мүн лэ ВСТИ-һээ барилгын факультедэй басагад гурбадахи һуурида гараа. Энэ мүрысөөндэ Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай түүхын ба хэлэ, бэшэгэй, хари хэлэнэй факультедүүд, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай студентнэр һайн дүнгүүдые харуулжа шадаагүй гэжэ тэмдэглэлтэй.

Мүрысөөнэй зарим зүйлнүүдтэ үндэр дүнгүүд харуулагдаһан байна. 100 метрэй зайда урилдаанда БГПИ-гэй физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй 1-дэхи курсын студент В. Вихарев 10,6 секунда саг харуулжа, түрүүшынхеэ СССР-эй спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэбэ. ВСТИ-гэй машина бүтээлгын факультедэй студент А. Кривоносов үндэрые 195 сантиметр, утые 6 метр 50 сантиметр харайгаа. РСФСР-эй арадуудай зунай VIII спартакиадада хабаадагша О. Козлова гурбан зүйлэй мүрысөөндэ эрхимлээ (100 метр—11,8 секунда, үндэрые—155 сантиметр, ядро—9 метр 54 сантиметр). БГПИ-гэй студент В. Кобылкин 3000 метрэй зайда 8.31,2 секунда, 1500 метрэй зайда 4.06,02 секунда сагтайгаар Т. Цой шүүгээ.

Энэ мүрысөөнэй дүнгүүдээр студентнэрэй «Буревестник» гэжэ республиканска бүлгэмэй хүнгэн атледүүд Владивостогто үгнэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадаха юм.

А. ЧЕБУНИН.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай Пленум тухай Информационно мэдээсэл. «Партиин үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд» — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр К. У. Черненкын Пленум дээрэ хэһэн элидхэл.

Хоёрдохи, гурба[...] дахинуудта. «Парти[...] сурталай, ниитэ-поли[...] хүдэлмэриин гол [...] асуудалнууд» — нү[...] Черненкын элидхэл[...] жэлэл.

Дүрбэдэхи ху[...] «Пионернүүдэй сэнг[...] хан зун, амар мэн[...] Дригеновэй фото-[...] «Шатарай клуб [...] болохоб?» — Н. [...]вай статья. «Пу[...] хубаарилагдаба» — [...]деевэй мэдээсэл.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» июниин 11-дэ үнгэргэгдэһэн 24-дэхи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха». 10— уһан дээрэ бүмбэгөөр наадалга, 18 — хүнгэн атлетикэ, 21 —тамаралга, 30 —хүндэ атлетикэ, 36 — авиаспорт, 44 —мотоспорт.

«36-һаа 5-ень тааха»: 8— велоспорт-трек,12 — гимнастика, 17 — конькигаар урилдалгын спорт, 18 — хүнгэн атлетикэ, 31 — фехтовани.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55—Мультфильм. 10.05—«Водитель автобуса»—уран һайханай фильм. (1-дэхи ба 2-дохи сери). 12.15—«Булаг». 12.45—Шэнэ һонин (12.50 хүрэтэр), 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—Баримтата фильм. 16.05—«Дохёогоо үгыт, горнистнар». 16.50 —«Лето в Заборье» — ухибүүдтэ фильм.

Улаан-Үдэ. 17.55—Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо. «Корабль бүтээгшэд». 18.25—«Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.00—Спортын һонин. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00—Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо. «БАМ. БАМ. БАМ».

Москва. 20.25—Севастополь хотын 200 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хүгжэмтэ дамжуулга. 22.00—«Время». 22.35—«Большая семья» — уран һайханай фильм. 00.15—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — Баримтата фильм. 13.50—Мультфильм. 14.05 — Немец хэлэн. 14.35 — «Орленок» телестудиин концертын зал. 15.25—«Волны Черного моря» — олон серитэй уран һайханай фильм (3-дахи сери). 16.30 — Француз уран зохёолшо — коммунист А. Барбюсай ажабайдал ба ажал ябуулга тухай. 17.00 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.05 — Түймэр сараха темэдэ баримтата фильмүүд. 17.45 — Соносхолнууд.

Москва. 17.55 — «Егор Иваныч» — баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.00—«Манай город — гэр» гэһэн дамжуулга. 19.30 — «Таанадта, агитаторнууд болон политинформаторнууд». 19.50 — Киноочерк.

Москва. 20.00 — Мультфильм. 20.10 — Литература, искусствын талаар Ленинскэ комсомолой шангуудай лауреадууд.

Улаан-Үдэ. 20.25 — Уран зохёолой дамжуулга.

Москва. 21.00 — [...] нойрсогты, багашуул[...] — «Музейнүүд болон [...]кын залнуудаар». 21.4[...] римтата фильм. 22.00 —[...]мя». 22.35 — А. [...] «Оркестртэй хамта [...] дээрэ наадагдаха [...] 23.00 — Футболоор [...] чемпионат, «Арарат»—[...]

Редактор
Р. Б. ГАРМ[...]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000.

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2—60—91, переводов—2-54-93 писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35, Н-01522. Заказ № 138. Индекс 04649.